

FELSŐCSERNÁTONI BOD PÉTER
ÖNÉLETIRÁSA

I. §. Én, Bod Péter, Erdélynek abban a részében, amely Moldvára tekint, a szántóföldben, rétekben, erdőkben, vizekben és más természeti javakban bővelkedő Felsőcsernáton községben, Kézdi székben, a székelyek között születtem az 1712-ik évi február hó 22-ik napján. Atyám, Bod Márton, tisztos és iparkodó férfiú volt, aki azokban a szerencsétlen időkben, amikor Erdély, mivel Rákóczi Ferencz Magyarországon zavaros mozgalmakat támasztott, különféle rázkódtatásokat szenvedett, beiratkozott katonának. Anyám pedig Felsőtorjai Sólyom Euphrosina volt, Sólyom István és Albisi Bod Anna leánya, akit atyám, miután Magyarország királya és a magyarok között megkötetett a béke, az 1711-ik évben ősi telkére visszatérve, leányként vett nőül. Ő Alsócsernátoni Damokos Péter özvegyének udvarházában nevelkedett, akivel rokonságban volt. Ebből a házasságból maga Péter volt az elsőszülött.

II. §. Atyám nemesi családból származott és megvan az ugynevezett címeres nemeslevél, amelyet én, mivel már tűz és víz is veszélyeztette, nehogy valamikor teljesen elpusztuljon, a Gyulafehérvári Tisztelendő Káptalannál tettem le és az okmányról a következő törvényes másolat kiadását kertem:

Mi Károlyfehérvári Káptalan Erdélyben. Emlékezetébe ajánljuk a jelen levelünk rendjén mindenkinek, akit illet, hogy mi Mária Teréziának, ... legkegyelmesebb úrnőnknek ... levelét, mely Tiszteletes és Jeles Bod Péter, jelenleg magyarigeni helvét vallású egyház papja részére Ő Szent Felsege bírósági pecsétje alatt adatott ki, ... a köteles hűséggel és illő tisztelettel vettük e szavakban: Mária Terézia stb. kedvelt hiveinknek, a Károlyfehérvári Székesegyház Tisztelendő Káptalanjának császári-királyi kegyünket. Előadatik Felségünknek Tiszteletes Bod Péter, a magyarigeni református egyház pásztorja személyében, hogy ő még a dédósapja, Felsőcsernátoni Bod Pál lófő által nyert

címeres nemeslevelet, amelyet Rákóczy György, Erdély fejedelem Kolozsvár városában az Úrnak 1640-ik évében adományozott és amely a következő évben, az Úrnak 1641-ik évében, január hó 3-ik napján a három székely szék, Sepsi, Kézdi és Orbai gyűlésén kihirdettetett és minden ellenmondás nélkül Nemes Tamás, a nevezett három székely szék akkori kapitánya által kiadatott és nekünk a maga eredetijében bemutatott, a Ti káptalanotok sekrestyéjében vagy levéltartó helyén kívánná eredetijében elhelyezni és bejegyeztetni és annak szövegét káptalani pecsétetek alatt átírásban kiadni. Ezért e levelünk rendjén szigorúan megparancsoljuk, hogy e levelünk vétele után a kérelmezőnek említett címeres nemeslevelét a sekrestyékben vagy levéltartó helyeteken helyezték el, tegyétek le és annak másolatát káptalani átírástokban kiadni mindenképen tartsátok kötelességeteknek. Vigyázzatok azonban, hogy valami csalás és tévedés ne történhessék. Másként ne cselekedjete. Kelt Szeben szab. királyi szász városunkban. Az Úrnak 1750. évében, május hó első napján.

Mi tehát Ő Szent Felsége kegyes megbízásának és parancsának mindenben, (ahogy mindig kötelességünk) a legalázatosabban engedelmeskedni óhajtván, és a köteles foganatosításnak eleget tévén, az említett törvényesen készült és kibocsátott címeres nemeslevelet káptalanunk sekrestyéjében elhelyeztük és annak másolatát jelen levelünkbe befoglaljuk. Ennek szövege a következő:

Mi Rákóczy György stb. Emlékezetébe ajánljuk a jelen levelünk rendjén mindenkinek, akit illet, hogy ... Felsőcsernátoni Bod Pált, aki ennek a mi Erdély országunknak, és törvényes fejedelmeinek, a mi elődeinknek és nekünk is minden alkalommal és hadjáratokban, a tehetsége szerint, a többi székely lovasok között szolgálván, hűséges szolgálatokat végzett és a jövőben is kétségtelenül végezni fog, ... mint máskülönben is székely lófőt, aki azonban még nincs kitüntetve nemesi címerrel, ... ismét és újból Erdély országunk igazi és kétségtelen nemesi sorába iktatjuk stb. Igazi nemessége jeléül e címert adományozzuk: Háromszögű pajzsot, veres színben, amelynek mezejében egy páncélba öltöztetett emberi kar egy hüvelyéből kivont tört látszik felfelé irányítva tartani. A pajzs fölé zárt katonai sisak van helyezve, amelyet drágakövekkel és gyöngyökkel tetszetősen felékesített királyi fejék borít be, amelyből ismét az előbbihez hasonló emberi kar látszik kivont tört ragadva kiemelkedni. A sisak tetejéről innen is, onnan is

leomló különböző színű foszlányok igen szépen körül fogják és diszítik a pajzs mindkét oldalát...

Kelt Kolozsvár városunkban, december hó 10-ik napján az Úrnak 1640-ik évében. Rákóczy György sk. Szalárdy János vice titkár sk.

A káptalani átírás kelte: Az Úrnak 1750-ik évében. A pünkösd utáni tizedik vasárnap előtti ötödik köznapon.

Pálnak, aki e címeres nemeslevél által nemesített, az atyja András volt, fiai pedig György és István voltak; ez utóbbi maga után hagyta Ferencet és Miklóst, s a leányát, Annát. Ferenc egész házanépével, feleségével és gyermekeivel elragadtatott az 1719-ik évi pestis által és épúgy Anna is, aki egyetlen és pedig törvénytelen sarjat hagyott hátra, Sámuelet. Miklósnak több fia volt, akik közül Mihály, Miklós és Elek életben vannak, a többiek gyermektelenül haltak el.

György, Pálnak legidősebb fia, feleségével, Szaniszló Annával két fiút nemzett, Tamást és Dánielt. Ő maga elkísérte Rákóczy György fejedelmet az 1657-ik évi szerencsétlen lengyel hadjáratba és a háború áldozata lett, gyermekeit kiskorúságba hagyván árvaságra, akik azután, minthogy gyámjuk gondtalansága folytán majdnem minden segélyforrásuktól megfosztottak, szerencsétlen helyzetben nevelkedtek fel. Dániel egy férfi örökös sem hagyott hátra, hanem négy leányt, Zsófiát, Katalint, Ilonát és Borbálát, akik idővel férjhez mentek.

Tamás, Györgynek idősebbik fia, feleségével, Alsócsernátoni Tshipő Zsuzsannával, három fiú- és ugyanannyi leánygyermeket nemzett, Zsuzsannát, Mártont, Györgyöt, Andrást, Ilonát és Klárát. Zsuzsanna és András gyermekek nélkül haltak meg. György több gyermeket hagyott hátra, akik közül most életben van Bálint és Anna, Ilona, aki Tsiki Lászlóhoz, Klára, aki Nyujtódi Tsüdör Mihályhoz ment férjhez és több gyermeket hagytak hátra.

Atyám nem volt tudományosan képezve, hanem minden tanulás híjával lévén, gyakran panaszkolt szerencsétlen sorsát és neveltetését. Ezért annál nagyobb szenvedelemmel szánt engem arra, hogy jártasságot nyerjek a finomabb tudományokban. Az 1718-ik év vége felé rábizott tehát az iskolamesterre, hogy bevezessen a tudomány elemeibe, de a dolgok hamarosan bekövetkezett változása és a beállott különféle szerencsétlenségek minden törekvést majdnem a csirájában fojtottak el.

III. §. Az 1718-ik év ugyanis vagy semmit sem jelentő vagy nagyon csekély termést hozott Erdélyben, különösen pedig a

Székelyföldön, amiért azután a legnagyobb gabonánság állott be. Ezért történt, hogy a székelyek legnagyobb része Erdély más vidékeire és Havasalföldre, meg Moldva szomszédos tartományába szóródott szét. Akik pedig a helyükön maradtak, különféle módon küzdöttek az éhséggel. Megkísérelték ételek készítését az éhség csillapítására alkalmatlan anyagokból. A kőrisfának összezúzott kérgét keverték a liszthez: kevéssel megfelelőbb volt az a kenyér, amely a mogyorófa sarjaiból készült úgy, hogy két rész sarjat egy rész gabonához keverték és ekként alakították kenyérré. Összezúzott és egybegyúrt szalmát is tettek a füstölőbe, de elkészíteni nem lehetett, mert a tűz elhamvasztotta. Mivel pedig széna sem termett, a barmok számára a haszontalan maglapél [Atriplex L.] nevű növényt gyűjtötték sokan, akik midőn az éhség még nagyobb erőre kapott, ennek cséppel kivert magvait búzával keverve készítettek kenyeret. Ez igen fekete, de az oly nagy szükséghez képest ízletes kenyér volt, amilyent akkora néhány napon keresztül én is kénytelen voltam enni. A bengének [Rhamnus L.] és más erdei fáknek a gyümölcsei valahogyan fenntartották az éhezők életét, míg el nem erőtlenedtek. Sokan szerte bolyongtak mint az árnyékok vagy félholtak. Hallottunk szerencsétlen anyáról is, aki saját gyermekeit falta fel. Nem kevesen eladták magukat örökös szolgálásra; az eladók és mások ha vevőket találtak, legalább a saját és családjuk életét fenntarthatták.

IV. §. Az éhség és a szokatlan étel miatt az ember nedvei szükségképen elromlottak; ezért az 1719-ik évben, a tavasz beálltakor a Székelyföldet akkora pestis támadta meg, hogy egy év lefogása alatt több mint százezren pusztultak el. Ez a közös csapás atyámat is elragadta két gyermekével, Krisztinával és Mózessel; engem is levert a pestis mérge, de Isten kegyesége által visszaadatván az egészségem, felgyógyultam és két nőtestvéremmel, Zsófiával és Judittal árván maradtam özvegy anyám gondjára.

V. §. A szükségét akkora gabonabőség követte, hogy a mező terményeinek összegyűjtésére hiányoztak az emberek. Több helyen, ahol a megelőző évben nem vetettek, mégis bő aratás volt. Ez úgy történt, hogy a megelőző évben a silány, vékony és a földből alig kiemelkedő búzagalaszokat nem lehetett learatni, vagy kitépni, s a vadállatokra maradtak letaposásra; azután a szemek valahogy a földre estek és százszoros termést hoztak.

VI. §. A következő esztendőben anyám, mivel így kívánták

a rokonok és jóakarók, férjhez ment Vég Jánoshoz, egy nemes és becsületes férfiúhoz, akitől két fiút szült: Jánost és Istvánt. István rövidesen befejezte földi életét, János pedig férfikorba jutott.

Én tehát anyámnak és mostohaapámnak a gondoskodása folytán újból elkezdtem az iskolába járni, csakhogy szerencsétlen útmutatókat nyervén, lassú haladást tettem, míg eltelvén a tél és még egy másik is, (tavasszal és nyáron kénytelen voltam ugyanis vagy marhákat legeltetni, vagy más mezei munkákat végezni) az alsóócsernátoni iskolában Szathmári Gábortól kapott oktatás mellett leraktam a tudomány első alapjait.

VII. §. A legnagyobb hévvel viseltetem a tudományok iránt, de hiányzott a tanulásra való alkalom. Végre, amiért olyanynira vágyakoztam, az 1724-ik évben, ősz táján, a nagyenyedi kollégiumba mentem. Ott Ördög Gábor diák oldala mellett a tanulásra alkalmat szerezvén, nekifeküdtem a tanulmányoknak, de az ő fősvénysége miatt gyakran kellett az éhséggel közködnöm. Ezt a nyomorúságot mégsem éreztem oly nagynak, mint amekkora volt, minthogy a tanulmányok édessége, amelyek iránt a legnagyobb szeretettel viseltetem, valahogyan könnyűvé tette a bajokat.

Az irántam annyira kegyes Istennek gondviselése folytán kegyébe jutván Bán Sárának, Horvát István enyedi polgár özvegyének, aki valahogyan tehetős volt, az ő kegyére támaszkodva az 1726. és 1727. években folytattam a klasszikus tanulmányokat. Közben a klasszikus tanulmányok ideje letelvén, mivel Felsőbányára meghívást kaptam, az 1729. év április 15. napján aláírtam az ottani iskola törvényeit. A gyermekek tanításával megbízottan 3 évet töltöttem el ott, magam pedig közben elolvastam a könyveket, amelyekre szert tehettem, valamelyes tudományos kincset gyűjtöttem. Végül ruhát és egy kevés pénzt szerezvén, amiből egy ideig fenntarthatom magam Enyeden, újból Enyedre jöttem és itt az 1732. év május 8. napján aláírtam a kollégium törvényeit.

VIII. §. Az enyedi kollégiumban a bölcséleti tanulmányokban Vásárhelyi Tőke István, a kiváló férfiú, volt a vezetőm, a theologiaiakban pedig Szigeti Gyula István, a hírneves theologus. Mivel a nyelveket senki sem tanította, mint Felsőbányán többnyire, itt is a saját erőmből tanultam. A kegyelmes Isten megélhetésem módjáról is reményemen felül gondoskodott: az 1733. évben ugyanis egy nemes férfiú, Türi Mihály, a kollégium gazdatisztje, egyetlen fiacskájának, Sámuelnek tanítását

reám bízta, ami avval járt, hogy az ő asztaláról kaptam élelmezésemet a kollégiumban. Azonkívül ugyanennek a nemes férfiónak a közbenjárására méltóságos Bethlen Katalin grófnő táppénzt (alumnia) ajánlott fel, évenként harmincz forintot.

IX. §. Viseltem a kollégium kebelében néhány tisztséget is. Így az 1736. évben a kollégium könyvtárának gondozásával voltam megbízva, az 1737. évben pedig mint a héber nyelvben első (praeses) azt a feladatot kaptam, hogy a diákoknak adjam elő Sichardus nyelvtanát.

Ugyanabban az esztendőben, mivel a theologia tanára, Szigeti István, a superintendensi hivatalba lépett elő, a kollégiumban bizonyos változások történtek. Engem Szebenbe küldöttek ki a kollégium dolgainak beszerzésére a reformátusok nagytekintetű consistoriumánál. Közben a kollégiumban is voltak tanítványaim: Komáromi Elek, Talaba József, Vas Sándor, Türi László, Bobik István nemes ifjak.

X. §. VI. Károly császár háborút viselt a törökök ellen a szomszédos Oláhországban, amely alkalomból sok vesződésem volt a kollégium könyveinek biztonságba helyezésével. A háborút pestis követte és néhány református mágnásnak letartóztatása, ami mind nem kevés rémületet okozott. Az 1738. év június 11. napján egész Erdélyben érezhető földrengés is volt.

XI. §. A szászvárosi egyháztól meghívást kaptam az 1739. évben az ottani virágzó iskola vezetésére. Ezt azonban nem akartam elfogadni, hanem lassanként magasabb dolgokra készültem. A szászvárosiak igyekeztek a szék nyilvános jegyzői tisztére is meghívni és abba beállítani, de én már az egyházi szószékre szenteltem magam és óhajtottam a tanulmányok kedvéért a külföldi akadémiákat meglátogatni. Így tehát az enyedi kollégium jeles tanárainak, Ajtai A. Mihálynak és Borosnyai Zsigmondnak tanácsával élve megfolyamodtam és megkaptam a leydeni akadémiai alapítványt, minthogy Leydenben az enyedi kollégiumból ketten tartattak el közköltsegen.

XII. §. Végre az [1740.] évben megkaptam a kollégium tanáraitól és gondnokaitól a következő ajánló levelet:

«Légyen kegyelem és békesség mindazoknak, valakik szeretik a mi Urunk Jézus Krisztust és az ő Felsege országát. Amen.

Akiknek elméjükben a bölcselkedésre való vágyódás mélyebben vert gyökeret és fészket, igyekeznek serénységgel a tudománynak nagyobb mértékére és a Sz. Dávid szerint nyereségéről, erőről erőre menni, míg jutnak az Isten házába való

tiszteletnek és sz. szolgálatnak munkájának elérésére, s gyakorlására.

Ilyen indulattal lévén e levelünket praesentáló kedves tanítványunk, kinek Bod Péter a neve, collégiumunknak felesztendők alatt rendes és hasznos bibliothecarius, nem lehetett nem ajánlanunk őt az Isten dicsőségét szerető és terjeszteni kívánó szenteknek ilyen okokon.

Ugyanis mind a természetnek, mind a kegyelemnek ajándékaival Istentől megajándékozottván oly serényen és nagy előmenetekkel tanuságit collégiumunkban folytatta, hogy mind előttünk, mind mások előtt kedvességet és dicséretet nyert magának és méltónak ítéltetett, hogy szép tudományára, s kiváltképen ritka szelid, alázatos, kegyes és fedhetetlen erkölcsére nézve a külső országokon lévő academiákra tudományának öregbitése végett kiküldetnék és ottlévő nevezetes alumniával is felsegíttetnék. Annakokáért mindezen érdemlett dicséreteire való tekintetbe bátorkodtunk őtet egész bizalommal kibocsátani ez hazában a Mgs. Pátronusok és Patronák kegyeségeknél vételére.

Találjon kedvet azért mindenek előtt a szabad akarat szerint való jótéteménynek, Isten dicsőségére elszánt alamizsnának kisáfárlásában és háladatossággal való szedésében, bizonyosan elhívén minden, aki szívét és kezét bé nem zárja, vele közöltetett jótétemény felől az Apostolnak ama szavát: Aki bőven vet, bőven is arat, 2. Kor. 9.6. Mely ígéretet a jó cselekedeteknek gyümölcséről és megjutalmaztatásáról, hogy Isten ő Felsége töltsön be a kegyes adakozó szentekben, mind a jelenvaló, mind a következő életben tökéletes szívvel kívánjuk.

Költ N. Enyeden,
MDCCXL-dik esztendőben
Boldog Aszsz. havának
26. napján.

A N. Enyedi Collégiumnak Professora
Vásárhelyi Tőke Istvánn m. p.
Borosnyai N. Sigmond Th. Dr. mp.
Ajtai A. Mihály mp.

Aprobálja e szándékot és ajánlja a kegyes kezeknek segítségének Szigeti Gyula István Erdélyi Reformata Ekleziák Superintendense, m. k.»

A jelen ajánlólevelet helybenhagyja és megerősíti a bentírt kollégium gondnoksága.

Miután összegyűjtöttem a szokás szerint valamelyes alamizsnát és mindent elkészítettem az útra, az 1740. év május 23. napján elindultam végre Enyedről. Főként méltóságos Bethlen Katalin grófnő pártfogása által nyertem segítséget, aki 50 magyar forintot adományozott és nemes Túri Mihály uram által, ki ugyancsak 50 magyar forintot adott és azonkívül a felesége is 50 magyar forintot.

XIII. §. Mivel a pestis még nem szűnt meg mindenütt, a Szebenben felállított Egészségügyi Bizottság levelével kellett menni. Ennek elnyerése után minden lépésnél figyelve és körültekintve, a biztosok tanusítványával Károlyba jöttünk méltóságos Károlyi Sándor grófhhoz, s az ő levelével megerősítve Debrecenbe és innen Pestre, majd átkelvén a Dunán, Székesfehérvár felé fordítottuk útunkat és Mór községben, a Vértes hegy lábánál, kényszerültünk megállani és ott vesztegzárban maradni. Itt tizenkét napi késedelmet szenvedtünk. Öten voltunk; hárman debreceniek: Kardos István, Kulin Demeter, Losonczy János és mi ketten enyedik: Bodoki József és én. Öten nem költöttünk többet, mint 22 forintot, habár mindent drágán vásároltunk. Ennek pedig az a magyarázata, hogy a körülfekvő református egyházak bennünket úgy pénzzel, mint természetbeliekkel gazdagon segítettek.

XIV. §. Kiszabadulván a vesztegzárból, egyenesen Bécs felé indultunk, ahova július 3-án be is léptünk. Miután meglátogattuk a császári könyvtárat és más megtekintésre érdemes helyeket és megvásároltuk az útra szükséges dolgokat, egy becsületes ifjú, Dömjén Gergely közbejöttével, aki akkoriban Tarczali Zsigmond ügynök mellett behajtó volt, július 7-én a nürnbergi követtel útra keltünk és Melken, Linzen, Passaun, Straubingon és Regensburgon át végre július 14-én Nürnbergbe érkeztünk, ahol mindent meglátogattunk, ami megtekintésre méltó volt. E tekintetben sok hasznunkra volt a bécsi Ab Einbach Antal báró, aki mint jártas ember, amit tapasztalhattunk, segítségünkre volt. Nürnbergben voltunk a Hornmann-féle rézmetsző műhelyben; egy bizonyos hídon egy óriási kőből való ökör volt felállítva ezzel a felirattal:

Omnia habent ortus, sua fuae incrementa, sed ecce

Quem cernis nunquam Bos fuit hic vitulus.

(Mindennek megvan a maga eredete és növekedése, de ime ez az ökör, melyet látsz, sohasem volt tinó.)

Itt a szegények templomában van elhelyezve a császári korona a kormánypálccával egy falárába zárva, amelyet 25

arany lefizetése ellenében meg szoktak mutatni annak, aki kívánja.

Nürnbergből távozva Würzburgon át Majnai Frankfurtba érkeztünk, ahol hallottuk az ottani híres közmondást: Reformati pecunias. Lutherani regnum, Catholici ecclesias Francofurti tenent, (Frankfurtban a pénz a reformátusok, az uralom a lutheránusok, a templomok a katolikusok kezében vannak), mert a [katolikus] papoknak nagyszerű templomaik vannak az uralom a lutheránusok kezében van, a leggazdagabb kereskedők pedig reformátusok. Ezeknek azonban nincs templomuk a városban, hanem távol a várostól. Itt tapasztaltuk a legtehetősebb kereskedőnek, De Verhagen Jánosnak az emberségességét, aki nemcsak ingyen bort ajánlott fel, hanem minden módot felhasznált, hogy minél jobban ellátva bocsásson el bennünket.

XV. §. Frankfurtot elhagyva, Mainzba, innen a Rajnán át Koblenzbe, Bonnba, Kölnbe mentünk. Itt szintén a legtehetősebb kereskedőnek, De Beche Walthernek, akihez De Verhagen ajánlott be bennünket, tapasztaltuk az emberségességét. Ő gondoskodott arról, hogy hajóval vitessünk Nimwegenbe. Ott a jezsuiták könyvtárában egy óriási földgömböt néztünk meg, melynek párját sohasem láttam; egy bizonyos herczeg számára készült, a könyvtárba pedig ajándékképpen került. Mainztól velünk jött egy bizonyos Spitzbub, egy titkos tolvaj, aki Hausz Jánosnak mondta magát és a mannheimi herceg titkárának; alig birtunk túljárni a ravaszságán. Ez aztán, mikor észrevette, hogy nem bízunk benne, mint hivatlan és kelletlenül fogadott vendégben, néhány könyv és a fűthető szoba kulcsának ellopása után távozott. Mi Nimwegenbe igyekeztünk tehát, de a Rajnán vihar támadván, alig kerültük ki az elmerülést. Nimwegenből kocsin mentünk Utrechtbe, ahol akkor a következő magyarok voltak: Szigeti Gyula István, Rétyi István, Losonczy István, stb.

Egy napi késedelem után Amsterdamba érkeztünk, ahol akkor ott tartózkodott még Cajanus, az óriási termetű svéd, akinek akkora volt a teste tömege és magassága, hogy ujjaim legvégével sem értem el a vállait, ő pedig kezével ütögette a mestergerendát, melyet én felnyújtott botommal nem tudtam elérni. Magas termetének megfelelő volt a kövérsége, de nagyon bódult volt. Egyebek között láttunk óriási magas struccmadarat és oroszlánokat.

Amsterdamból Harderwijk felé tértünk kitünő barátom-

mal, Jancsó Mihállyal. Itt a theologia tanára Cremer Bernát Sebestyén volt, a történelemé pedig Struchmejer János, mindketten a magyaroknak igen nagy jótevői. Az ő üdvözlésük után végre augusztus 6-án beléptünk Leydenbe. Itt akkor a következő magyarok voltak: Császár Péter, Bardócz Pál, Sófálvi József, Deáki Sámuel.

XVI. §. Hollandia és Wesfrisia tekintélyes és hatalmas rendei theologiai kollégiumába a növendékek sorába az 1740. évi augusztus 23.-án felvétetvén, lelkem legnagyobb gyönyörűségével három évet töltöttem el tanulmányok közt. A tekintélyes rendek theologiai kollégiumában és az akadémián Schultens Albert tanítását hallgattam, aki a kollégium igazgatója, az akadémián pedig a keleti nyelvek és a zsidó régiségek tanára volt. Látogattam az előadásait a héber, arameus, azaz szír és khaldeus és az arab nyelvből is; felolvasásait a zsidó régiségekről Reland vezérfonala alapján; nyilvános fejtegetéseit a biblia héber, valamint a Septuaginta és Homeros görög szövegéről; theologiai előadásait a Catechesis Palatina szerint, valamint Van Til Salamon kinyilatkoztatott theológiájának rendszere után. Tollba mondta a héber nyelv lexikonát, amely hogy végre napvilágot lásson, azt a tudományos világ Schultens János Jakabtól, Albert fiától és hivatalában utódjától kívánja.

A kollégium aligazgatója akkor Knibbe Dávid, leydeni lelkipásztor volt, aki az esti órákban az asztalnál fejtegette a görög újszövetséget és a benne előforduló görög vagy zsidó régiségeket és bőven tárgyalta a haladni kívánóknak nagy hasznára.

Az akadémián a theológiát tanították:

Vesselius János, egy tiszteletreméltó öreg, aki a 73. évét már betöltötte, de egészséges és erőteljes. Ő Pictet Benedek theologiai tanításait olvasta fel. Őt két éven át hallgattam. Van den Honert János, Taco Hajo fia. Ennek theologiai rendszerét három éven át hallgattam, azonkívül a jövődölt theologia magyarázatát, tipikát, katechetikát, valamint egyháztörténelmet Lampius F. A. nyomán, nem különben egyházzónoklati módszertant.

Alberti János. Ennek úgy a rendszeres theologiai, mint a hitszónoklattani magyarázatain három éven keresztül jelen voltam.

Esgers János. Ezt nem látogattam.

A jog tanárai voltak: Vitriarius J. Jakab, Rucher János Konrád, Scheltinga Gerlacus, Schwartz Joachim. Vitriarius taní-

tását Grotiusnak a háború és béke jogáról szóló munkájáról két év lefolyása alatt látogattam. Schwarzttól kétszer hallottam Justinianus Institutióit.

A bölcsészetet tanították: Van Musschenbrock, akit a fizikából és Euclidesről hallgattam és megnéztem a kísérleteit a fizikai előadóteremben. Gravesande P. Jakab és végül ennek utóda, Lulofs János.

A történelemnek, szónoklattannak, görög és római régiségeknek tanárai voltak: Van Oudendorp Ferenc, akinek felolvasásait Tursellinus történelmi vezérfonaláról látogattam. Hemsterhuis Tiberius. Őt is látogattam néha, amikor az újszövetség görög szövegét fejtegette és a görög régiségeket adta elő. Havercampius Sigebertus a legelső régiségbűvár. A nevezettekén kívül láttam Albinus Bernát Siegfriedet holttesteket boncolni, Gambius Jeromos Davidot, amint vegytani kísérleteket végzett és Lulofsot a csillagok és a hold foltjai bemutatásánál.

XVII. §. Ezek azok, akiknek a tanításával élve igyekeztem valamelyes tudományos kincset gyűjteni. Ők, midőn az akadémiából távoztam, habár érdemtelenül, mégis ajánlásukkal díszítve akartak elbocsátani. Ezt emlékükre itt is fel akarom jegyezni.

Igy tehát a nagyon elfoglalt Schultens röviden ezt írta
«Schultens A. legszivesebb üdvözlését!

A kiváló ifjú, Bod Péter úr, miután bevégezte nálunk tanulmányait, vissza akarván térni hazájába, megérdemli, hogy nálunk végzett lelkiismeretes és kitartó munkájának tanusítványával bocsáttassék el és a legjobb érdemjeggyel ajánltassék. Kétségtelenül úgy az akadémiának, mint a theológiai kollégiumnak egyik legméltóbb tagja volt és mivel kötelességeinek mindenben eleget tett, sohasem mulasztotta el ismeretei kincsét növelni és gyarapítani. Távoztakor avval a legszebb reménnyel kísérem, hogy tudományával és életével mások előtt világítani fog és a tudós világ és az egyház dízét növelni fogja.

Kelt Leydenben, az 1743. évben, július 23. napján.»

Honert pedig a következő ajánlólevéllel látott el:

«A mi Urunk Jézus Krisztusban az olvasónak legszivesebb üdvözlését mondja van den Honert János, T. H. fia, a theológia tudora és ugyanezen tudományoknak, valamint az egyháztörténelemnek rendes tanára a Leydenben lévő németalföldi akadémián.

Hogy az Igazság elnyerje a tekintélyét, az erény pedig a jutalmát, én mindazok előtt, akiknek valamely módon érdekében áll, hogy megtudják, tanusítom, hogy a kiváló és érdemes férfiú, az erdélyi Bod Péter, akadémiánk egyik legkedvesebb tagja, az én különféle tárgyú theologiai tanításaimat úgy az akadémián, mint otthon oly nagy szorgalommal és serénységgel látogatta, hogy annál nagyobbat sem kívánni, sem kifejtetni nem lehet.

Azokat a kétségtelenül nagy és dicsérendő eredményeket, melyeket innen szerzett, nemcsak minden adott, de általa a legbuzgóbban keresett alkalmakkor is, feleleteivel, beszélgetéseivel, vitatkozásaival nem csupán előttem, hanem nagyszámú más tekintélyes férfiak előtt is elég bőségesen bebizonyította. Feddhetetlen, s theológushoz igen méltó életet élt. Mivel ez így van, igen könnyen megnyerte szeretetemet, előttem becsült, mindenki előtt kedvelt volt. A jóságos nagy Istent könyörögve nagyon kérem, hogy törekvéseit kegyesen támogassa és őt a hazájában lesújtott egyházunk hasznos szolgájává és az örök üdvösség biztos részesévé tegye.

Kelt Leydenben, az 1743. évben, július 15. napján.»

Alberti a következőt adta:

«Üdvözet az olvasónak! A kitünő férfiú, Bod Péter, Erdélyből való magyar, míg e három éven át a németalföldi akadémián tartózkodott tanulmányai előmozdítása céljából, más jeles férfiakon kívül, akiket hallgatott, az én, úgy nyilvános, mint magán theologiai előadásaimon is részt vett, nemcsak mint serény, szerény, tapasztalt hallgató, hanem mint született, gyakori és fürge vitázó (actor) is. A jó és keresztyén férfiú minden feladatának eleget tett nálunk (amennyire tudva van) és fáradozásainak elég bőséges gyümölcsét nyerte el, amiről előttünk különféle vizsgálatokon bőséges tanúságot tett. Hogy őt e bizonyítvánnyal díszítem és midőn övéihez visszatérni készül, szerencsekívánataimmal kísérjem, örömet tettem és kötelességemnek tartottam. Adja a jóságos nagy Isten, hogy megkezdett fáradozásai majdan az egyháznak hasznára és vigaszára váljanak. Őt minden jó embernek a legmelegebben ajánlani kívánjuk.

Kelt Leydenben, 1743. július 7.-én.

Alberti J. a theológia tudora és rendes tanár.»

Schwartz, a jog tanára:

«Üdvözet a kegyes olvasónak! Ennek a levélnek a tulajdonosa, Bod Péter, a nemes és jeles férfiú, ebben a mi akadémiánkban nemcsak a teológiát, hanem (amit magam bizonyíthatok) a polgári jogtudományt is dicséretre méltó buzgalommal tanulmányozta Iustinianus Institutioiról tartott előadásaimon és feleleteivel magát képzettnak és igyekvőnek mutatta. Hogy ez neki necsak díszére, hanem előnyére is váljék, igen kívánom. Szorgalmának és előhaladásának ezt a bizonyítványát kértére nemcsak nem tagadhattam meg, de nem is akartam.

Kelt Leydenben, Hollandiában, július 2.-án az Üdv. 1743. évében.

(P. H.)

Erényeinek nagyrabecsülője
Schwartz Joachim, magdeburgi szász,
a jog rendes tanára.»

XVIII. §. Miután barátainknak, pártfogóinknak és jóakaróinknak búcsút mondtunk, az 1743. év július 24. napján este eltávoztunk Leydenből mi ketten, én és tanulmányaimnak majdnem gyermekkoromtól, most pedig vándorlásomnak társa: Berzétei József.

Az akadémia az alábbi útlevelet állította ki:

«Üdvözet az olvasónak!

E levelemmel bizonyítom, hogy Bod Péter úr a leydeni akadémiának törvényesen beírt tagja volt, amint ez a beiratkozások könyveiből előttem nyilvánvalóvá lett. Mivel most hazájába visszatérni szándékozik, ismételten kérem, hogy útjában ne érje semmi akadályoztatás és semmi késedelemnek ne legyen alávetve útja megtételére szükséges felszerelésével, hanem ellenkezőleg bőségesen részesüljön mindazon emberséges szolgálatokban, melyeket az utasoknak szokás megadni és ezt annál inkább, mivel a mi földünkön, ahonnan elutazik, semmi ragályos betegség sem dühöng. Hogy ezen levelem nagyobb hitelt nyerjen, aláírtam nevemet és reányomtam a leydeni akadémia kisebb pecsétjét.

Leyden, 1743. július 20.

(P. H.)

Scheltinga Gerl
az akadémia tanács jegyzője.»

Amsterdamból július 29. napján elindulván, életünket és vagyonunkat a tengerre bíztuk és mivel kedvező szelet kaptunk, augusztus 4. napján Hamburgba érkeztünk. Itt két napig tartózkodtunk, s a királyi póstával Berlinbe utaztunk. Miután megnéztük a várost és a könyvtárat, az Odera melletti Frankfurtba és innen, miután megtekintettük, amit szükségesnek láttunk és a honfittársaktól segélypénzt kaptunk, augusztus 15. napján Boroszlóba értünk. Ugyanazon a napon értek Boroszlóba a könyvesládák, melyeket vizen Amsterdamból még két hónappal az elutazásunk előtt előre küldöttünk. Bányai István későbbi pataki tanár ládái 15 és fél mázsát tettek ki, Berzétei Józsefői 8, az enyémek 7. Ekkor az Amsterdamból Boroszlóig való szállításért 94 tallért fizettünk és így végre visszakaptuk könyveinket.

XIX. §. Boroszlóban a legnagyobb unalomban majdnem öt hetet haszontalanul töltöttünk el, mert hiányzott az alkalmatosság, amellyel könyveinkkel együtt biztonságban utazhattunk volna Magyarországra. Végül a nyilvános vásár alkalmával hírt vettünk egy Molten Léhner Lőrinc nevű, ev. lutheránus vallású tokaji kereskedőről, aki állítása szerint gyakrabban vezetett Belgiumból hazatérő tanulókat holmijukkal együtt Boroszlóból Magyarországra. Azt vélvén, hogy az ég küldötte őt, tárt karokkal fogadtuk és kértük, hogy legyen mellettünk a lengyel határszélen át Magyarországra leendő utazásunk közben, mikor ő is visszatér Magyarországra. Ő még többet ajánlott fel, mint amennyire felkértük és bennünket reménységgel és ígéretekkel töltött el. Igy örvendezve, hogy végre már véget vethetünk a bosszantó késedelemnek, szeptember 17.-én elindultunk Boroszlóból Oppeln felé. Kalauzunkat, hogy annál hívebben szolgáljon bennünket, egy arannyal díjaztuk és azonfelül megígértük, hogy, amíg velünk lesz, mi fogjuk eltartani. Hamarosan megbántuk azonban ígéretünket és tettünket; ez az Eudio annyira fősvény és fukar volt ugyanis, hogy a magáéból sokáig semmit sem költött eltartására, a mi társaságunkban azonban, midőn a fizetés reánk esett, egy nap alatt több ételt fogyasztott, mint amennyit három paraszt kapálás után bírna elfogyasztani. Ezért még ez az arcátlan ember is elszégyelte magát és bár senki sem készítette, avval mentegette magát, hogy néha olyan betegségben szenved, hogy bármennyit rak a gyomrába, sehogysem bír jóllakni. Azonfelül különféle módokat eszelt ki útközben a megsarcolásunkra, különösen végre Bielitzben és Lengyelország határán. Különféle hazugságokkal környékezett

meg bennünket abból a célból, hogy minél tovább velünk lehessen és a mi költségünkön éljen. Még szekerekről sem gondoskodott, akikkel Magyarországra mehessünk. Ezért annak a fogadónak a zsidó gazdája, ahol laktunk, észrevevén az ő csaláftintaságát, jóakarattól indítatva szekerest keresett, akit felfogadván távozhassunk. Ezt észrevéve Molten Léhner, végre maga is velünk jött és miután felfogadtuk a szekerest, átraktuk hozzá a könyves ládákat. Mi pedig gyalog kelvén útra, Neustadt (Novitargum) felé indultunk, miközben Lőrinc a maga lován kísért bennünket. Az út közepe táján újra el kezdett bennünket gyötörni, hogyha nem adunk neki ajándékba néhány rhénes forintot, előre megy és a harmincadon feladja könyveinket, hogy bármily tartalmuk legyen is, vegyék el őket tőlünk. Ennyi gazság a részéről már annyira elkésérített, hogy alig bírtam magam visszatartani, hogy el ne verjem; mégis fékeztem indulatomat és miután egy rhénes forintot adtunk neki, ez a hűtlen és kapzsi Eudio eltávozott tőlünk, hogy soha viszont ne lássuk.

XX. §. Mi pedig kocsin utaztunk Neustadtba, ahol október 4.-én a zsidók a sátoros ünnepet (Festum Tabernaculorum) ünnepelték a házak bejáratára tűzött gallyakkal. Itt alig kerültük ki, hogy le ne leplezzenek bennünket, hogy tanulók vagyunk, akiket a lengyelek, mihelyt megcsípik őket, minden jog és méltányosság ellenére könyörtelenül meg szoktak adóztatni. Landsfeld Keresztély találkozáskor velünk a piacon, a maga szállására vezetett bennünket, nehogy a harmincados szemébe tünjünk, előbb azonban egy semmirekelőt, aki el akart bennünket árulni, ajándék adásával hallgatásra bírtunk. Innen a késmárki Landsfeld kíséretében és vezetése mellett Liptómegeye felé indultunk útnak és a havasokon és igen magas hegyek gerincein át Késmárkra mentünk, ahol egy napot pihenésre szántunk, majd Lőcsére és innen Eperjesre mentünk. Itt néhány napi tartózkodás után visszakaptuk ládáinkat, de nem károsodás nélkül, mivel néhány könyvet, valamint néhány porcellán-edényt a harmincad főnöke jogtalanul megtartott magának.

XXI. §. Eperjesen az iskolamester, Longai János és a tót egyház lelkipásztorja, Bahen Mátyás vidám arccal fogadtak bennünket és az annyi vesződség által kifárasztottnak sok vigasztalást nyújtottak. Otlík Pál, egy származása és jósága által kiváló férfiú, Demetéről hozzánk, Eperjesre utazva, hasonlóképpen cselekedett. Különösen segítségünkre volt Berzeviczi György, akinek a házában voltunk vendégek. Végre a

könyveket zsákokba osztottuk szét és Eperjesről október 20.-án bizonyos debreceni emberek útján Debrecen felé küldöttük. Mi magunk gyalog kelvén útra, Somosra érkeztünk, ahol a reformátusoknak egyházuk és papjuk volt. Itt összetalálkoztunk a debreceni kocsisokkal és együtt kelvén útra, tettük meg kitűzött útunkat és október 24.-én minden vagyunkánkkal együtt sértetlenül keltünk át a Tiszán. Debrecenben kénytelen voltam néhány napig tartózkodni; végre egy szekeret bérelve Álmosdra mentem, innen Várad felé a Lakságra, ahol Hagymádfalván Balkó László fiai, István és Zsigmond, szívesen fogadtak és támogatásukkal Élesdre továbbítottak, innen viszont Bessenyei Gábor ő kegyelme az élesdi uradalom jószágigazgatója Zentelkére Kalotaszegen. Végre Gyalun és Tordán át november 29. napján könyveimmel együtt épen Enyedre értem, ahonnan három évvel azelőtt távoztam.

XXII. §. Enyeden, miután üdvözöltem jótevőimet és pártfogóimat, megtudtam a kiváló Ajtai Mihálytól, hogy megbízása van meghívni engem méltóságos Bethlen Katalin grófnő, néhai Széki Teleki József római szent birodalmi gróf özvegye, egy minden keresztényi erényekkel ékes és majdnem páratlan úrnő udvari hitszónokául, sőt a meghívást hozzám el is küldötte, amit azonban én nem kaptam meg. Miután megtudtam a méltóságos grófnő kívánságát, mivel máskülönben is nagyon lekötelezettnek éreztem magamat mint aki a kollégiumban az ő segélypénzével nyertem eltartást, beleegyeztem, hozzá mentem és az 1743. év december 29. napján egyházi beszédet tartottam e helyről: 3 Joh. X. 1, 2, 3. tekintettel a méltóságos és kiválasztott úrnőre, akinek előrelátó gondossága által Hévíz község lakóinak nagyobb része a szentháromság ellenes vallásról a helvét hitvallásra tért.

XXIII. §. A közzsinat az 1744. évben június 25. napján Nagybaczon községben tartatott meg az erdővidéki kerületben. Itt az erdélyi református egyházak szokása alapján én is jelen voltam és vizsgálatnak lettem alávetve, végre kézrátevés által június 17. napján felavattattam és megkaptam a felhatalmazást Krisztus Urunk szentségeinek kiszolgáltatására és az Úr Igéje törvényes szolgájának minden tiszte végzésére. Az ott kiállított bizonyítvány, melyet formátának neveznek a következő:

«Mi Deáki József, Erdélyben a helvét hitvallást követő magyar és némely szász és oláh egyházaknak püspöke, Pelsőczi János a szt. közzsinat hiteles jegyzője, Szent Annai Mihály, Köpeczi József és bizonyos egyházmegyék többi esperesei,

mindazoknak, kik jelen levelünket látni és olvasni fogják, üdvözetünket küldjük és köteles szolgálatunk felajánlását. Minthogy bármely egyesületben, a kézművesekében is, szokásos és szabállyá tétetett, hogy a közös társaságba újonnan felvett tanulók mindegyike az egyesület nyilvános bizonyítványával díszíttessék, amely által a köznépi és közönséges erkölcsű emberektől megkülönböztessenek és bárhol és bárkinél biztos iparuknak, tisztos életüknek és beszédjüknek hitele legyen. Mennyivel inkább van szükségük az Úr Igéje szolgálainak, midőn első ízben küldettek ki az egyházak irányítására, hogy püspökeik nyilvános bizonyítványával láttassanak el, egyfelől, hogy megkülönböztessenek a tévelygőktől és csalóktól, akik biztos és állandó lakhely nélkül ide-oda kóborolnak és az egyházakat nem egyszer ravaszul meglepve zavarokat támasztanak és megfertőzésükre különös véleményeket és hamis hiteleveket terjesztenek el, másfelől hogy bármely egyház tagjai lelkipásztoraiknak, akik őket már vezetik, vagy vezetni fogják, törvényes ténykedéséről és egészséges tanításáról, nemkülönben erkölceiről és feddhetetlen életéről meggyőződést nyerve nyugodtan fogadhassák és buzgóbban hallgathassák, táplálhassák és tarthassák el őket.

Mivel pedig ez a becsületes, kegyes és tiszteletre méltó férfiú, Bod Péter úr is azok sorából való, akik jeles erényeik miatt bárkiknek méltán ajánlhatnák és az egyházak vezetésére hasznosan léptettetnek elő, sőt erkölceire nézve hitelt érdemlő emberek által kifogástalannak minősítetik és arra nézve, hogy a keresztény istenfélelem alapjainak és öszvességének és az evangélium tiszta tanainak illően birtokában van, nyilvános vizsgálat által bizonyosságot tett és ünnepélyes esküvel ígerte állhatatosságát az igaz tanításban, s hűségét és szorgalmatosságát a hivatalában, az apostolok szokása szerint nyilvános felavatással reáruháztatott Jézus Krisztus evangéliuma tanításának s az általa alapított szentségek hivatott kiszolgáltatásának tiszte. Ennek megerősítésére mi magunk az egyháznak ezt a tekintélyt élvező nyilvános bizonyítványát közönségünk szokásos pecsétjével ellátva kiadandónak határoztuk, miként ki is adjuk. Szív-ből kívánjuk, hogy az olvasók a legjobb egészségben éljenek az Úrban.

Kelt a Nagybaczonban összegyűlt közzsinatunkból. Az 1744. év június 14. napján.

Kiadatott Pelsőczi János,
a szt. közzsinat hites jegyzője által s. k. »

XXIV. §. Az udvarban a szent szolgálatban működve több évet töltöttem nem minden haszna nélkül magamnak és másoknak. Az Isten jósága eszközölte ugyanis, hogy a grófnő irántam a legkegyesebb lélekkel viseltetett és mások is megbecsültek. Ez a helyzet előttem is majdnem teher nélkülinek tetszett és kellemes életet éltem, mely azonban nem volt tudományos működés nélkül való. Rendes munkáimon kívül, melyek az 1746. évtől megkértszereződtek, Hévíz községben is vállaltam a papi szolgálatot és ekként egyszerre udvari és községi egyházi hitshónok voltam, megírtam és kiadtam néhány könyvet. Először az emblemikus és példázoló theológia és a bibliai régiségek lexikonát, melyet Kolozsvárt adtam ki az 1746. évben negyedrétt alakban. Másodszor a biblia történetét, melyet Szebenben adtam ki az 1748. évben nyolcadréttben. Harmadszor Judás apostol levelének gyakorlati magyarázatát, mely kiadatott Szebenben 1749-ben nyolcadréttben.

XXV. §. Barátaimnak, főképp pedig méltóságos pártfogónőmnek a tanácsára az 1748. év február 29. napján eljegyeztem a kitünő és nemes hajadont, Enyedi Sámuel, nemes férfiú és fogarasi polgár, akkoriban Brencovan de Bessaraba Konstantin fejedelem erdélyi jószágainak igazgatója, leányát, Enyedi Máriát, akivel március 19. napján Fogarason tartottam meg az esküvőmet.

A méltóságos grófnő, az én pártfogónőm, átlátta az ő lelkének kivételes adományait és ezért nem szünt meg nekem ajánlani és tanácsolni a vele való házasságot, míg reá is vett. Ő jámbor, okos, szemérmes volt, felékesítve mindazon erényekkel, amelyek nemének részéül eshetnek, kiváló nevelést kapott a szentírásból és azonkívül nemcsak a magyar, hanem az oláh irodalomban is nagyon jártas volt, élénk szellemű, erős emlékező tehetségű, modorának kedvességével mindenki előtt szeretetreméltó. Mialatt az udvarban a méltóságos grófnőnek ismételten, napról-napra is hallotta kegyes tanítását mindazon dolgokról, amelyek a tisztességes úrnőnek díszére válnak, rövidesen példás és páratlan okosságú úri asszonnyá vált. Halandó életünknek azonban csak rövid ideig tartó örömeit éltem át vele. Az első szülésnél ugyanis, az 1750. év február 3. napján, annyira legyöngítették a szülés fájdalmai, hogy azontúl más és egymást követő betegségekbe esett, amelyektől öt hónap alatt elerőtlenítette, végre tüdővérszt kapott és az 1750. év június 9. napján csendesen elaludt az Úrban. Hogy lelkének milyen szilárdságával, türelmével, ájtatosságával, az Istenhez intézett könyörgé-

sekkel, a szolgálkhoz intelmekkel türte betegségét, azt leírni nem lehet. Bizonyára minden szavából, minden cselekedetéből a Szentlélek kegye világlott ki és ezért emléke bárki előtt áldott volt.

XXVI. §. A leányka, akit szült, a keresztségben Katalin nevet kapott méltóságos Bethlen Katalin grófnő neve után, aki őt magához fogadta és akinek kegyes gondviselése alatt nevelkedik születése percétől fogva.

XXVII. §. Minden várakozásom ellenére történt, hogy meghívást kaptam a magyarigeni egyházhoz, előbb méltóságos Váradi Intzédi József erdélyi itélőmester úrtól, majd az egész egyháztól is.

A méltóságos itélőmester levele a következő tartalmú volt:

«Tiszteletes Kedves Jóakaró Uram!

Sok fatalis dissensiok után velem együtt megegyezett a M.-Igeni Ekklesia, hogy ha Istennek tetszik és annak bölcs igazgatásából Kegyelmed adsensusa accedal, az oda való papságra Tiszt. néhai Püspök Pelsötzi uram helyibe Kegyelmednek adjanak solemnis vocatit; de minek előtte e meg lenne, kért engemet az ottani eklezsia, tudakozzam meg a Kegyelmed elméjít, nehogy üres válaszsza bocsássa Kegyelmed az expressusokat. Nékem Kegyelmed ex intima et sincera fiducia megírhatja, mi tetszik; a Méltóságos Asszony ellen véteni piaculumnak tartom, de tudom az Asszony is bölcsen megítélheti, nem lehet Kegyelmed örökké udvari pap, a sparta olyan, melyre cunctatio nélkül elmeget akárki is, a hely nyugalmas, a micsoda laboriosus ember Kegyelmed, ott csendesen continualhatja tudós meditatioit, egyéb jeles munkák körül is, de legnagyobb, hogy erősen óhajtja Kegyelmedet unanimi consensu az egész gyülekezet excepto superintendente nostro, aki ma egy hete oda menván és azt mondván, hogy Kegyelmed el nem menne, más candidatusokra voxoltatott, és casu quo Kegyelmed recusalna, azok közül kell hívni, de ha Kegyelmed biztatna az előbbeni votatio szerint Tsejdi uram után (kit unice a Consistorium commendatioja s intimatumára nézve kellett nem negligálni) Kegyelmedre volt több vox, és ahoz az akkori votatiohoz ragaszkodnak most is örömelebb. Igazgassa Isten Kegyelmedet jó válaszádsra, melyet is a Méltóságos Asszony remélem elküld ide az én és kegyelmed tekintetiért, a fiam azután consumálja a dolgot, egész instructiot hagyok néki, mivel magamnak holnap indulnom kell Medgyesre, ha Isten

békével felvirraszt. Minden áldásoknak szíves kívánásával maradok

Kegyelmed

jóakaró szolgálja

M. Sz. Király 9. 9-bris 1749.

Intzédi Iosef.»

Miután megkaptam ezt a meghívást, nem volt könnyű eldöntennem, hogy mit kell cselekednem, mivel a Méltóságos Grófnőnél az ő udvarában sokáig a legnagyobb kegyet élveztem. A grófnő végre nehezen arra szánta el magát, hogy elenged és nekem azt tanácsolta, hogy fogadjam el a meghívást, mivel ő különféle betegségek által legyengítve nem hiszi, hogy sokáig fog élni és ezért dolgaim tekintetében az irigyek rossz lelkétől félt. Ehhez járultak méltóságos Széki Teleki László római szent birodalmi gróf, az irántam kiváló jóindulattal viseltető férfiú, méltóságos Váradai Horvát András és mások ösztönzése. Végre december 2.-án búcsút mondtam az udvari papságnak és 5.-én átköltöztem Igenbe. Akkor nyilvános hitszónoklattal kezdtem el működésemet.

XXVIII. §. A folyó 1749. évben a sáskák Erdélynek sok részében igen nagy károkat okoztak a vetésekben. Az előző év július hónapjában néhány sáskaraj érkezett Moldvából Erdélybe, amelyek nemcsak károkat okoztak, hanem a föld üregeiben és lyukaiban szerte elhelyezték tojásaikat, amelyekből kora tavasszal a nap melegének segítségével iszonyú sáskarajok keltek ki. Ezek annál ártalmasabbak voltak, hogy a repülésre alkalmas szárnyuk még nem nőtt ki, s lábukon mindenféle folyamként özönlöttek mindent lelegetve és csak a pusztta földet hagyva maguk után. Ezért a kormányzék parancsára taposták, égették őket stb. Azonfelül böjttel és könyörgéssel kérték az Istent, hogy a tartományt ettől a bajtól szabadítsa meg. Mint ahogy meg is szabadította a könyörületes Isten, mert miután szárnyaik kinőttek, különféle rajaik eltávoztak Magyarország felé és végül a hátramaradtak is elpusztultak.

XXIX. §. Én pedig megúnván a magános élet alkalmatlanságait, ismét elhatároztam, hogy megnősülök. Kiválasztottam tehát tiszteletes Bányai Istvánnak, a benedeki lelkipásztornak és a gyulafehérvári egyházmegye esperesének leányát, Bányai Zsuzsánnát, akit jóakaróim közbenjárásával az 1751. év, február 9. napján eljegyeztem és akivel ugyanazon évben, március 9.-én tartottam meg az esküvőmet.

XXX. §. Ebben az évben sok árvíz volt és iszonyú jégesők

estek az egész tartományban. Július 7. napján Kőhalom százszékben és Hévízen, a szomszédos falvakban igen nagy súlyú jégdarabok estek, úgyhogy nagyságuk akkora volt, mint a libatojás és sok bajt és kárt okoztak a vetésekben. Nem mulaszthatom el, hogy fel ne jegyezsek itt két, a maga nemében egyedüli dolgot, amelyek szintén ebben az évben történtek. Az egyik az, hogy július 23. napján a szomszédos Igenpataka nevű községben, mikor éppen délben a juhok pásztorukkal együtt egy fa alatt feküdtek, az égből villám által sújtva 75-en elpusztultak. Ezeknek a húsát semmiféle vadállat sem falta fel, hanem végül ott rothadtak meg. A juhok pásztorát is érte az égi tűz és tagjai erősen megsérültek, a ruháin azonban semmi nyoma sem látszott az egésznek. A másik az, hogy augusztus 26. napján, naplemente után, midőn már beállott a sötétség, Miriszló, Enyed, Igen környékén és a szomszédos helyeken, keletről nyugat felé irányulva óriási fényesség támadt és egyszersemind oly hatalmas mennydörgés, hogy az épületek is megremegtek. Hasonló hirtelen és ragyogó fényt az 1748. év, szeptember 29. napján, akkoron Fogarason, tartós elkáprázódás mellett esti 7 óra körül észak felé én is megfigyeltem és mások is, szerte a tartományban.

XXXI. §. Méltóságos Bethlen Katalin grófnő parancsára feleségemmel együtt Sorostélyra vittek és innen Bolyára, november 14. napjára, méltóságos Szalontai Toldi Ádám temetésére. Az erre a napra következő éjjel akkora hó esett le, hogy teljesen elzárta az utat a közlekedéstől. Ugyanazon az éjszakán álomból az oldalamban szúró fájdalom ébresztett fel. Ezt a betegséget mellhártyalobnának nevezik, s oly hevességgel támadt reám, hogy alig voltam képes lélekzeni és közel voltam ahhoz, hogy meghalok. Pártfogónóm mindent megkísierlett, hogy a betegség erejét orvossággal leküzdhesse, ami Isten jóságából meg is történt. Húsz napig vesztegeltem Bolyán az ágyhoz szegezetten, végre kocsin nagy gonddal vitetve Sorostélyra mentem át. Itt majdnem süketté és némává lettem a betegség hevességétől, de végre több nap mulva lassanként kezdtem helyrejönni és erőmet visszaszerezni. Végre december 13. napján innen Igenbe való visszatérésemet határoztam el, de a Maroson a jégzajlás miatt nem bírtam átkelni, hanem a Maros partján a nyomorúságos Béka faluban voltam kénytelen megállani. Itt gyenge, viselős feleségemet a döcögős úton való kocsizástól elővették a szülési fájdalmak és világrahozta első szülöttjét. Ez, habár világrajövetelével megelőzte a szülés rendes idejét, mégis életben maradt és a

keresztségben Zsigmond nevet nyert. Miután hazatértem, ha későre is, teljesen felgyógyultam.

XXXII. §. Az 1752. év nyári hónapjaiban nagy rettegés volt a rablóktól, miután néhány dologkerülő gazember Horvát András özvegyének, méltóságos Széki Teleki Borbála úrnőnek a házát éjjel megtámadva, azt felverte és kifosztotta. Hévízen is kikémlelték az udvart, de nem támadták meg, hanem a korcsmában fizetés nélkül jócskán ittak. Akkora félelem fogott el mindenkit a tartományban, hogy alig lehetett őket házaikban visszatartani. Visszaélve ugyanis az emberek hiszékenységével sokan azt koholták, hogy itt vagy ott látták a rablókat, de több semmirekellő fel is támadt és másokon erőszakoskodott, míg végre egyesek alattomban meghúzódtak, mások Moldvába menvén, megszabadították a tartományt a félelemtől.

XXXIII. §. Méltóságos Széki Teleki László római szent birodalmi gróf azt vette elméjébe, hogy József fiát, egy igen szép tehetségű ifjút, hozzám hozva, Igenben, a theologiai és történelmi tudományokban képeztesse. Sokáig állottam ellen érvekkel ennek a szándéknak, de midőn céljától nem akart eltérni, és azonkívül méltóságos pártfogónóm is hathatósan sürgette ezt, beleegyeztem. Így ő az 1753. év június 26. napján Igenbe jött. Szállást az iskolában és az iskolamester házában, étkezést és oktatást nálam nyert. Ő egyszerre tanulta a francia és német nyelveket és a mennyiségtant a Magdeburg Frigyes Károly pomeraniai greifswaldi jeles ifjú vezetése mellett.

XXXIV. §. Ugyanazon 1753. év december 26. napján született Mária leánykám, aki a születése utáni harmadik napon, magán az ártatlan vértanuk ünnepén, eltávozott az ártatlanok mennyei karába.

XXXV. §. Az 1753. év későbbi részében júniustól fogva és a következő év elején egészen május hónapig igen el voltam foglalva, elhalmoztatván egymástérő és rendkívüli munkákkal. Végre Teleki József r. sz. b. gróf, aki vezetésem alatt nekifeküdt a tanulmányoknak, himlőbe esett. Mihelyt ezt megírtam szüleinek, anyja, a méltóságos grófnő, Igenbe sietett és itt tartózkodott néhány napig. Ezenközben a legkisebb fia, Zsigmond, Szebenben, ugyanabban a betegségben, bizonyára himlőben, meghalt méltóságos szüleinek igen nagy fájdalmára. Ezért a legkedvesebb fiának a halál általi elvesztésétől lesújtott anya a fájdalomtól türelmetlenül Józsefet Igenből magához vitette.

XXXVI. §. Az 1754. évben kétszer tartatott közzsinat: június 23. napján Marosvásárhelyt, ahol majdnem hat napon át

tárgyaltatott méltóságos Gyerőmonostori Kemény Ádám bárónak és feleségének Rhédei Druzianna grófnőnek a válópöre. A második alkalommal ugyancsak Marosvásárhelyt november 12. napján, ahol hasonlóképen több napon át Ő Királyi Felsége parancsolatából tárgyaltatott Matskási Krisztina és Váradi István válópöre; ők nem kapták meg a válási engedélyt, hanem a zsinat ítélete egyúttlakásukat rendelte el; az ítélet azonban megfellebbeztetett a felséges Udvarhoz.

XXXVII. §. Ugyanabban a hónapban temettetett el Ger-nyeszegen a hosszúéletű Széki Teleki Sándor római szent birodalmi gróf, akinek a temetésén jelen voltam. Ő az 1754. év szeptember 5. napján Gyulafehérvárt halt meg és midőn teste innen elvitetett és valami szertartás volt végzendő, Sárdon az elhunytnak a palotájában, Psalmi LXXXII. v. 6. 7. helyről tartottam beszédet fiainak és idegeneknek nagyszámú gyülekezete előtt.

Ugyanabban az évben néhány gazember rabolni kezdett és szerte félelemmel töltötte be ezt a tájéket. Ezekről való félelmében néhány embertől rábiratva Czelná községből a károlyfehérvári erdőbe ment, nehogy általuk zsákmányolásnak és bosszantásnak tétessék ki és így a halál zsákmányává vált, életének véget vetett és elérte a halandók végcélját.

XXXVIII. §. Déván, a hunyadi egyházmegyében tartatott az 1755. év június 15. napján a közzsinat. Itt beszédet mondtam Colos. II. 16. 17. helyről az egyház vallási szertartásairól.

XXXIX. §. Ugyanazon hónapban a 28. napon fiam született, aki július 3.-án a keresztségben Pál nevet kapott; nagyobb testalkatú volt, jó erős tagokkal, s így, ha sokáig életben maradt volna, erőteljes és munkabíró férfivá válhatott volna.

XL. §. A világ bölcs kormányzója az örvendetes dolgokat gyakran szokta szomorúakkal vegyíteni. Az örvendetesek között nem kevés jutott nekem is részemül, amelyek úgy támadtak, hogy alkalmasok volnának a lelket lesujtani és a futót eltéríteni céljától. Visszariadtam állomáshelyem megváltoztatásától, ami közbe akart jönni. Midőn ugyanis Técsi Sámuel, a jeles férfiú, a marosvásárhelyi kollégiumban a theologia tanára e halandó világból elszóllítatott, nemcsak a kollégium polgárai, hanem Erdélyben az egyházi dolgok intézői is utódjául engem kértek fel kevesek kivételével, akik pártfogoltjaikra voltak tekintettel. Megkérdeztetvén az én pártfogómtól, Széki Teleki József r. sz. b. g. özvegye, méltóságos Bethlen Katalin grófnőtől, hogy a dolgok ezen változásában mit gondolok, mi

a szándékom és elhatározásom, észszerű okokkal kifejtettem, hogy attól a foglalatosságtól és iskola vezetéstől idegenkedem és mentségem a haza és az egyház között érvényesült.

XLI. §. Eközben kedves fiacskáimat különféle betegségek gyötörték. Pált nemcsak egy ízben árasztották el, hanem még magához se jött, midőn szívbaj kezdte gyötörni és néhányszor majdnem elpusztította. Zsigmond ritkán volt testileg egészséges. Még nem töltött be a születésétől egy évet, midőn az okos, erőteljes és vidám fiúcska, aki nem volt képes helyén maradni, hanem gyermeki módon, hol ide, hol oda hajolt, a mintegy két könyöknyi magasságú asztról a vele játszóknak gondatlanságából leesett és eközben a szolgálóleány könnyelműségéből is jobb lábának a térdén megsérülve, nagyon sokat kezdett veszíteni élénkségéből, s az azelőtt csacska gyermek most hallgatag, az azelőtti erőteljes, most gyenge lett. Megmaradt mégis, bár a betegségek majdnem minden neme megkínozta. Midőn már betöltötte negyedik évét, lelkének többféle adományát tárta fel. Amit valamivel előbb hallott, a maga mértéke szerint elbeszélte; korát meghaladóan okos és szellemdús és ami ritka dolog, már játékaiba komoly dolgokat vegyítve gyönyörködtette atyjának gyakran az egyházi és házi gondokkal megterhelt lelkét. Különösen nem mulasztotta el önként az istentiszteletet látogatni, habár ez neki ismeretlen dolog volt. Sok órát töltött el atyja könyvei közt játszadozva és kieszelte a módot, hogy itt tölthesse az időt. Mikor tisztos férfiak voltak jelen, állandóan ott volt és mintha mással volna elfoglalva, hallgatta az elhangzott szavakat, majd több nap vagy hét után emlékezetből előhozta. Sokat gyönyörködtetett kedves természetével, de ugyanannyira szomorított lábának erőtlenségével, amely a térdében volt megsérülve. Méltóságos Bethlen Katalin grófnő módot nyújtott a gyógyításra a száldobosi ásványvízben; meghagyta, hogy a fiút vigyük Hévízre, hogy onnan magával vigye az ásványvízhez, mert remélte, hogy annak ivásától és a benne való fürdéstől helyrejön. Midőn abban voltam, hogy az útra előkészített fiút elküldjem, három vagy négy napon át megfigyeltem, hogy erejét veszti és lassanként lepusztul. Néhány nappal később kezdett nyugtalan lenni, majd egészen legyengült és így az 1756. év, május 26. napján visszaadta lelkét teremtőjének és megváltójának.

Öt két nappal később, május hó 28. napján, követte Pál és így három napon belül megfosztattam két igen kedves fiamtól.

Békéltlenebbül viseltem el, mint ahogy illő lett volna. Midőn

ugyanis közel láttam őket a halálhoz, intézkedést téve eltávoztam Enyedre, hogy a tanulók nyilvános vizsgájával foglalva el lelkemet, fájdamamat enyhítssem. Kerestem a szórakozást fájdalom csökkentésére, de nem voltam képes hangulatomat lerázni; igen gyakran, mikor a legkevésbé sem gondoltam ilyenekre, az oly édes csacsogások visszatérve emlékezetembe, egészen ellepték azt és nem akartak elmúlni. Nincs semmiféle fájdalom, amelyet a hosszú idő ne enyhítene és könnyítene, és a lelket, amire az okosság nem képes, az idő folyása meggyógyítja. Az én fájdalom azonban az idő multával időnként még erősödött és tartósan lefojtott bánatomat mint a tűznek hamuval takart hevét az időmúlás még rosszabbra fordította és betegségemet, mely kezdetben nem látszott meg rajtam, leleplezte.

XLII. §. Augusztus hónapban lázba estem, mely minden tagom kínjával volt egybekötve; ez néhány nap alatt kimerítette erőmet és oly makacs legyöngülést okozott, hogy semminémű étel vagy ital sem ízlett... végre néhány hónap eltelte után visszanyertem előbbi állapotomat.

XLIII. §. Szomorúságom, melyet gyermekeim elvesztése hozott magával az előbbi évben, kissé elmúlt ebben az esztendőben, midőn (1757) március 25.-én megszületett anyjának épségben maradása mellett az anyjával azonos nevű leánykám, aki midőn végre a szent forrásból kiemeltetett, március 30. napján, Zsuzsanna nevet kapott. Születése a boldogságos Szűz üdvözlötése ünnepére esett, melyet a magyarok Gyümölcscsoltó Boldogasszony napjának mondanak, vagy azért, mivel itt van a tavasznak, a fák ültetésére alkalmas kellemes ideje, vagy mivel az angyal, Isten nevében a boldogságos Szűzhez küldött követ, hírül adta a boldogságos Szűznek, hogy az emberi nem Megváltója már az emberi közösséghez kapcsolandó.

XLIV. §. A lelkének és testének sok kiváló adományával jeleskedő férfiú, Fáy János, alvinci pap és a fehérvári tiszteletes kerület rendes jegyzője az 1757. évben elhunyt. Az ő helyébe a következő 1758. év január 31. napján az összes testvérek és Tekintetes és Méltóságos Egyházmegyei Gondnokok óhajából és szavazatával és ünnepélyes eskü mellett a tiszteletes fehérvári egyházmegye rendes jegyzőjévé választattam és nyilvánítottam.

Ebben az évben március hónapban jelent meg a magyar lexikon második, az előbbinél sokkal bővebb kiadása, amely saját költségemen...

XLV. §. Ezen esztendőben a gyógyi feredőre indultam 28. Maii vasárnapon feleségemmel és beteg kis Zsuzsánna leánycámmal. Az útban Alvinczen felül feldőjtött a részeg, rossz ember kocsis igen alkalmatlanul, ahol a szekérnek is eltört a tengelye. Alvinczen másnap szekeret fogadván, indultam Al-Gyógy felé. A Csóra patakánál pedig e világból kimult kedves kis leánycám 29. Maii. Vittem holttestét Al-Gyógyra s másnap ott eltemettem a templomnak napnyugot felől való oldala mellé. Voltam a feredőn vagy négy nap.

Mentem a generális synodusba Désre; onnan visszafordulván voltam Kolozsváratt.

1759-ik esztendőben 4 Febr. született, épen mikor itt visitatio celebráltatnék, egy Zsigmond nevű fiacskám, aki a nagyatyja esperes Bányai István uram által azon órában megkereszteltetett. Volt hitel felett nagy, izmos, jó forma gyermek, de másnap megholt.

Sár-Patakra hivtanak gróf Teleki Lajos úr temetésére, az holott prédikállottam d(ie) 24. Junii. Onnan mentem Székre a synodusba.

Kimult e világból az én nagy és áldott emlékezetű jó patrónám gróf Bethleni Bethlen Kata d(ie) 29. Iulii hosszas betegsége után Fogarasban. Voltam temetésén, s prédikállottam (maga rendelte volt életében) Fogarasban, ahol is eltemettetett d(ie) 25. Novembris. Felette sok jótéteményivel éltem ez áldott asszonynek életében.

Született a halálnak 1760. esztendőben 10. Jan. egy anonyma leánycám, akit meg sem lehetett keresztelni; születése után elhált. Harmadnapig kínlódott az anyja véle a szülésben. Ugyancsak az anyját Isten megtartotta, ő pedig elhált a nagy megroncsolódásban. Volt ez is ép és igen nagy gyermek.

Pünkösd harmadnapján prédikállottam Konczán Kapronczai György felett nagy halotti gyülekezetben.

Volt M(agyar) Igenben 15. Iunii generalis synodus igen celebris. Itt választaték pluralitate votorum püspöknek T. Verestói György uram, már régtől fogva kolozsvári professzor. Generalis notáriusnak Zágoni Aranyka György uram, a széki esperes, nékem tanuló koromban a syntactica classisban esztendeig praeceptorom. Itt a generalis notariusságra én reám is, méltatlanra ment 17 suffragium. A synodus intertentiója sokban állott, de voltanak is segítséggel némely úri rendek; bort, bűzát, bárányokat adtanak, s veteményt is.

1761-dik esztendőben az elein végződött el a Sz. Heorto-

krates nyomtatása. Volt ezer exemplár; minden 3 árkust a den. 5, volt tizenkét árkus, az ára ment ad fh. 200, magam pénze költ reá. Itten Tiszt. Málnási László uram tette le pro interim száz forintját, amíg lefizetődhetik ő kegyelmének. Nyomtatott Szebenben Sárdi Sámuel által.

1761-dik esztendőben 1. Martii lett a nyakamon egy kelés, apostema calidum, amelyet melegítvén 12. napok alatt érlelőkkel, ért, amint ért, de az együtt lévén a Sz. Antal tűzével, cum igne sacro et erysipilate orbánczczal, melyet észre nem vettem: szerzett felette való fájdalmat, nyilalást, álmatlanságot, hecticát, plantasiát etc., kiírhatatlan kínt; feküdni is nem lehetett, s fenn ülni sem véle. Doctor Maxai Mihály uramat hivatván, ő kegyelme, amit tudott, elkövetett mindent nagy szorgalmatossággal. Végre semmi sem használván, mikor már igen meg sztettem az életet, eret vágatott. Nagy tányér vért kivett, s ez által fordította meg a nyavalya dolgát; lassan-lassan, sok helyen kilyukadván a nyakam, igen sok rút genyesség folyt ki belőle. Pünköst tájban kezdettem szolgáltni.

Volt partialis synodusunk a tövisi templomban 20 Maii. Voltam Déván a néhai méltóságos lib. baronissa Naláczai Sára asszony, Barcsai Gergelyné asszony temetésén 27. Maii. A véghez ment nagy czeremoniával, s nagy költséggel; volt pensilis charta czímer nyomtatva és ezüstből is csinálva.

Onnan mentem az algyógyi meleg feredőre, az holott öt napokon ültem. Jelen volt tiszt. kedves emberem, Berzétei József uram, Vásárhelyi András uram, a szászvárosi decanus, sok nemesség urak, lib. báró Sz. Kereszti Sámuel úr, felesége, Szilágyi Sámuel úr, Kun István, Kun László, Győrfi Sámuel urak, Jósika Mózesné Weselényi Mária asszony, Josika Imréné, Bornemissza, Gyulai Józsefné asszonyok. Jöttem vissza házamhoz Igenbe 30 Maii. A nyakamon való csomót a feredő sokképen változtatta, de nem tollálta.

Voltam Bögözben a generalis synodusban d(ie) 7. Junii, utána Betlen Ádámné asszony excellentiájánál; adott az igeni ekklesia számára az Úr asztalára egy szép takaró keszkenőt. Voltam Kereszturon Korda Zsigmondné Nemes Julia asszony ő kegyelménél, Hadfalván Bethlen Sámuelné Nemes Klára asszonynál, Bánfi Gáborné Nemes asszonynál, Korda György úr ő excellentiájánál. Társam volt Málnási István uram.

1761. d(ie) 21 Novembris. Hirtelen az ábrázatom, orrom, fejem csomó darabonként tüzes forró dagadozással eldagadoz-

ván, nagy forróságba estem, amely az erőmből is kivett. Volt mellettem Dr. Pataki Sámuel uram, az öreg, akinek jóvállásából eret vágattam, laxativával is éltem, az daganatot pedig kötöztem birsalmafa levéllel, melyet borba megfőztem; mostam a levéllel, kötöztem a levelével; nevezetesen használt. Nem meleg káposztalével is mostam. Későre állottam helyre, januáriusban, más esztendőben.

1761. d(ie) 9 Oct. született éjszaka egy óra tájban egy fiacskám, akit 11 Oct. Herepei Nagy István uram, a sárdi pap megkeresztelt. Neveztem Péternek. A feleségem melle kifakadozván, dajkát kellett melléje fogadnom és az által szoptattatnom.

1762. Mentem a gyógyi meleg feredőre d(ie) 2 Junii. Voltam ott ad 11., jelen lévén Berzétei uram is feleségestől. A feredés használt.

Onnan visszajöven, 16 Junii indultam a generalis synodusba Sárpatakra. Ugyanazon időben mulattam Gernyeszegen is gr. Teleki László úrnál, az holott jelen volt a méltóságos br. Rádai Gedeon úr is. Volt a vizeknek mindenféle nagy kiáradások, úgyhogy nagy félelemmel és sok bajjal lehetett járni. Akkor M(áros)Vásárhelyen a városban beléholt egy ember a templom felől alájövvő patakba. Az hirtelen megáradván, szekérével együtt elvitte.

Sárpatakon a loci domina igen jó szívvel látott s mindennel gazdálkodott.

Bethlen Ádámné asszonyom, Bánfi Klára asszony pedig megajándékozott három hármás aranyakkal, mellyel segíteném magamat a könyvek nyomtatásában.

Sz. Hilarius nevezettel nyomtattatván Szebenben egy magyar könyvecskét, jött kezembe az exemplárjaiból elsőben 29. Novembris. Nyomtattattam ezer exemplárt. Kerültenek az exemplárok a typographus computusa szerint in fh. 170 den. 50, melyeket nagyobb részén a magaméból fizettem ki.

Ebben az esztendőben is sokszor nehézsége volt a fülemnek, s egyéb nyavalyákkal is bajlódtam, kivált a gyógyi feredésem előtt; de azután többire úgy voltam, hogy minden rendes szolgálatomat folytathattam, mind pedig egyebet is dolgozattam.

1763. Predikállottam d(ie) 24 Apr. Diódon Biró József és Lajos testvér atyafik felett, kik harmadnappal egymásután meghalván, egyszersmind temetettek. Szörnyű fájdalom volt ott a szememnek akkor reggel, úgyhogy azt sem gondoltam, hogy a predikálást véghez vihessen, de osztán mások jóvoltából

boreczettel megmosván a szememet, azzal csendesett annyira, hogy véghez vihettem a halotti tanítást; ugyancsak tartott azután is, míg lassan, lassan elmúlt.

Prédikáltam 1 Maii a Nyakó György fia felett ex Amos. III. 6., aki 28 Ápr. feldölvén a szekér, amelyen volt, a gyermek a vasvillába esett, mely a szemérem-testébe ment, s másnap megholt. Volt jó, serény, okos gyermek.

Már azelőtt T. Kis Harsányi Sámuel uram felett, aki megháborodván holt meg, predikáltam a temetésén 6 Martii.

Sajó Udvarhelyen jártam 5 Junii. Ott predikáltam a néhai lib. baronissa Brugier Karolina Vilhelmina asszony felett, néhai Gyerőmonostori Kemény János úr özvegye felett a nagy sokaság előtt. Vittek oda az asszony hintós lovain és Pilosselén.

Ugyanakkor voltam Árokalján Bethlen Ádámné asszony ő excellentiájánál.

Voltam a sinodusban d(ie) 19 Junii Ajtonyban, az holott volt szállásom a vármegye házánál az enyedi esperes Dési György urammal és notarius Aboth Márton urammal. Társam volt T. Ajtai Mihály uram, a borbereki pap. A sinodusban ordináltattak 29 papok. Némelyek ismét letétek, egy Solymosi nevű udvarhelyszéki, Vas ugyan udvarhelyszéki, stb.

A sinodusból a generalis notariussal Tiszt. Zágoni Aranyka György urammal mint sinodus követje küldtettem Teremibe a temetésre 26 Juniira, amidőn temettetett el az néhai gener(alis) gróf Bethlen Farkas úr igen nagy solemnitással, az holott nagy részen jelen voltak az erdélyi főrendek, jelen voltak sok nemesek, papok, deákok.

Ez a generalis Bethlen Farkas hagyott testamentomban a M(aros)Vásárhelyi Református Kollegiumnak nyolczezer-ötyszáz (8500) forintokat, az udvarhelyszékieknek hatezer (6000), a teremi református eklézsiának kétezeret hagyott, másoknak is és jó szolgálainak. Minden felkelhetőjét, gabonáját, marháját, ménesét, borát, stb. hagyta a kollégiumoknak; az atyafiainak maradtanak a jószágai. Épített volt szép házakat is Teremiben.

Volt a sinodustól reánk bizattatva 1. az agentiára tartozó pénznek általadása a főkurator uraknak. 2. A néhai B. Bánfi Farkas úr pium legatumának mozgatása. Ugyanis az úr átok alatt hagyott a szegény papok számokra ötezer forintokat, hogy azoknak esztendőnként kijáró háromszáz forint interesseket kiszolgáltatóván, az osztassék fel a jól vénült szegény papok között. De mint eddig is ezen pium legatumot ki nem adták,

mostan pedig az uraknak elejekbe adván, fogadták a főkurátor urak, hogy igyekezik mozgatni és hogy folyjon az interes megindítani.

3. Esett értésére Tiszt. Püspök Uramnak, hogy méltóságos gróf Bethlen Elek úr kezén volna egy láda, amely gróf Bethlen Miklós úrról, mint nagyatyjáról szállott az úr kezére, amelyben volnának sok eklezsiákhoz tartozó levelek. Ezt kellene kézhez venni, s registráltatni az úr engedelméből; amelynek végbe vitelére rendeltetett e clero generalis notarius Zágoni György uram, e politicis tek. Kabos László uram.

Jöttem vissza a sinodból és teremi temetésről d(ie) 28-dik este sárosan, fáradton. Találtam Isten kegyelméből házamat tűrhetőképen.

Amely munkácskát írtam de jure connubiorum, annak nyomatása végeződvén, vettem kezemhez benne kétszáz exemplárokat Simon János, Teleki Sámuel úrfi praefectusa által (die) 14. Aug. 1763. Azután mind kezemhez jött a 600 exemplár. Fizettem a tipografiába azokért fh. 110.

Az úr, Székely Ádám úr önegysága, akinek vagyon ajálva, ajándékozott fh. 120 d(ie) 25 Oct. 1763.

Született egy leánykám 14 Oct. 1763 egy órakor délben. Kit 18. napján Oct. megkereszteltettem Juliának. Keresztelte tiszt. Batz István uram, a bocsárdi pap. Ezzel a feleségem mind nyomorgott egész hordozásának alkalmatosságával; de mikor az ideje eljött, könnyen megszabadult.

1764. Voltam Szebenben az áldott emlékezetű g. Rádai Eszter asszony, g. Teleki László úr kedves házastársa koporsó-bététele alkalmatosságával. Vitt el magával postán a méltóságos úrfi, gróf Teleki Sámuel önegysága.

Voltam a d(ie) 21 Junii ad d(iem) 29 Junii a gyógyi meleg feredőre. Az alatt 23 Junii temettetett el Bardotz Pál ő kegyelme Szászvároson, oda való papságának 20-dik esztendejében. Jártam ide feleségemmel együtt a feredőre; nékem hasznos volt.

Voltam Gernyeszegre, s prédikállottam a néhai asszony Teleki Lászlóné asszonyom önegysága felett 17 Junii a nagy országos gyűlés alkalmatosságával.

Hungarus Tymbaules nyomtatódott, s jött kezembe 9 Junii. A szüret alkalmatosságával Czelnán jelen voltak a méltóságos gróf consiliarius Teleki László úr, Klára kisasszony és az ifjú úr Teleki József úr önegyságok.

Teleki Lajosné asszony, Julia és Borbára kiasszonyokkal. Teleki Miklósné asszony.

Igen-Patakán szüretre volt a méltóságos gróf asszony Horvát Zsuzsanna asszony Teleki Ádámné asszonyom és Teleki Ádám úrfi.

Ebben az esztendőben voltak ugyan egy néhány rendben terhes nyavalyáim, de Isten kegyelméből sokáig nem gyötörtének. Mint a tavasz kélt, valami febris catharralis csakhamar leejte a lábamról, de sokáig nem tartott. Isten helyre állatott.

Szeptember elején pedig hirtelen fájni kezdett a jobbfelem az ágyékomtól fogva, az hol a nadrágot meg szokták kötni keresztül, annyira, hogy a jobblábamat felemelni, vagy elébb mozdítani a világ kincséért sem lehetett volna. Szörnyű kínban voltam, nagy fájdalomban, mintha a kutyák rágtak volna. Az ágyba felhágni, s lefeküni valami tíz napig teljességgel nem lehetett; a széken veszteg ülve kellett szunyokálnom. Két mankót csináltattam, azokon vontam magamat elébb elébb, de háttal. Szörnyen nyilalott az ágyékomba és a faromba. Kötötték ineresztő fűvel égett borba áztatván, s az kezdette enyhíteni a fájdalmamat, de az erőtlenség sokáig megvolt benne. A nyavalyát ki szélnek, ki fluxusnak mondja, Dr. Maksai uram reumatismusnak. Akármi volt, de igen kínos volt nékem, s dicsőség Istennek, aki elvette rólam.

Szüretem gyengécske lévén, pénzen is a szokás szerint, kételemtettem venni mustot, vedrit többire a den. 78.

Teleki Lajosné asszonyom Czelnáról küldött 10 vedret.

Enyeden 12. Oct. kotyavetyére tették a néhai Bardotz Pál uram könyveit és a kollegyiom bibliotékájából is holmi régi könyveket. Ott voltam én is és vettem felesen, melyeknek árok ment ad fh. 34 den. 66. Jelen volt az auction méltóságos gróf Teleki Sámuel úrfi is és vásárolt is sokat mint Erdélyben legnagyobb könyvekhez értő bibliopola.

Ebben az 1764-dik esztendőben holtanak meg Erdélyben az oláh Püspök Petrus Paulus Aron Episcopus Graeci Ritus Unitorum de Bisztra, aki sokat munkálkodta, hogy az oláhok uniálják magokat a catholicusokkal. Holt meg A(brud)Bányán hozták Balásfalvára, s ott temették el. 2. Nicolaus Adolphus Buccow generalis commendans, aki Erdélyt sokféle bajba ejtette. 3. L. B. Iosephus Iosintzi consiliarus, aki eszköze volt holmi dolgokban. 4. Ioh. Simon de Bibartzfalva Procurator, akivel új törvényeket irattak volt sub tit. Codex Theresianus. Volt ez prokátora a katolikus püspök úrnak; adott elő holmi utakat és módokat, miképen háboríthatná meg a hegyaljai nemeseket

és ekklesiákat. Melyet el is kezdetek a konfirmálás dolgaiban. még 1762-dik esztendőben. Most újabbat talált volt fel, hogy a püspök úr kérje meg magának a Ius Reluionist a Hegyaljára: holott az nem egészen Fiscalitas, s az nem adattathatik neki. Ez az ártalmas ember 3-dik Novembris megbetegedett és 7-dik Novembris megholt a maga reménsége felett, sokaknak örömkre. Azt lehetne felőle megjegyezni, I. hogy tanult az enyedi kollégyiomban, s szép elméjű ifjú volt, az előtt mintegy 15 esztendővel, ment volt ki onnan Legeni Némái Márton, hires, de minden vallás nélkül való névvel református prókátor mellé, 2. hogy ez prókátora lévén, csakhamar szép elméssége és kedves maga alkalmaztatása által nagy becsületre kapott és elmondották, hogy több vagyon ezer causájánál, minden perlekedő örömet ötöt fogadta volna meg; jól is folytatta a causákat, s a mint előre megmondotta, igen a szerint lett kimenetele. Mindenek előtt volt nagy kedvessége. 3. Erdélybe jövén Buccow generalis, melléje érkezett volt valahogy és sokat adott elméjére, a melyek úgy tartattak, hogy haza romlására valók. A régi artikulusokat ő extractizálta és Felsőbbek parancsolatjokból új törvényeket írt, de azok nem publicaltattak, nagyobbára csak hírét hallották, de igen megirtóztak tőle, átkozták a hazafiai, s mikor megholt, mint utálatos, átkozott ember halálán örvendettek. 4. A hire úgy volt, hogy protonotariusságot adott volna neki a Felsőges Udvar, s nem sokára, ha élt volna, publicálták volna. 5. Vallására nézve externa professiora volt református, de akik közelebbről ismerték, úgy tartják, hogy semmi vallása nem volt, vagy amint ma hívják: emberséges emberek vallásán volt vagy naturalista.

Deáki Pálnak Leidába küldöttem nyolc aranyat holmi könyvek vásárlásokra.

Agens Türi Sámuel úrtól 26 Decembris Bécsből vettem levelet, hogy még a Baselben nyomtatott Historia exemplári Regensburgban vagynak jó gondviselés alatt.

Ifjabb gróf Iktári Bethlen Sámuel úrfi, édes anyja is, gróf Keresztes Borbára, nénje, Teleki Lajosné asszonyom gróf Bethlen Kata és Bethlen Domokos úr, arra kértének a szüret alkalmatossággal, hogy tennék jelentést a méltóságos gróf consiliarius Teleki László úrnál Klára kisasszony iránt, hogy házastársul adnák. Tettem is Igenben. Az úr azt felelte: Köszöni a jó indulatot, de még a leánya olyan idejű, hogy elméjére sem adja. Azután is levelek által erre kényszerítettek, de oda nem adták.

1765. Ez esztendő kezdetében magamnak Isten kegyelméből jó egészségem volt, de a fiacskámnak, Péternek gyenge egészsége volt, úgy a leánykámnak is, Julisnak. Mindketten idejek felett való kedvességgel magokat ajánló gyermekek.

4. Jan. Harsányi János uram vitte el Szebenbe a Praxis Fori-hoz a titulust, praefatiót és gróf T(eleki) L(ászló) úrnak a levelét.

Vettem levelet 14 Jan. gr. T(eleki) L(ászló) úrtól a Klára kisasszony dolgában, akit magának kívánt volna gróf Iktári Bethlen Sámuel úrfi; nem egészen negativa, de ahhoz hasonló.

Károlyváron d(ie) 13. Jan. meghalálozván doctor Maksai Mihály, elpredikáltam d(ie) 15 Jan. Még esztendőt nem töltött volt el felesége együttlakásával.

21. Januarii és a más két napokon hányták auctiora a néhai B. Josintzi József úr könyveit Enyeden; ott jelen voltam az első napon magam is, az holott a válogatott jobb könyvek drágák nem voltak. Vettem ott némelyeket magam is.

22. Januárii éjtszaka volt villámás napnyugotra, amely látszott Igen körül késő estve. Még eddig ebben az esztendőben hó nem volt, fagy se sok, többire nappal szép napfény, éjtszaka köd, s oly forma idő, mint Martiusban szokott lenni.

Sárdon partialis synodusunk lévén, 7-dik Febr. oda hozák Tit. Pávai Ferenc, M(agyar) Gyerő Monostori Kemény Simon úr öngysága praefectusának levelét száz m. forintokkal együtt. Mely száz forintokat nálam lévén a mult esztendei szüret tájban a Méltóságos L. B. Kemény Simon úr, s látván holmi nyomtatott és nyomtatás alá készült munkácskáimat, ígerte vala Istenhez való kegyességéből, melyet most már megteljesítvén, hálaadó szívvel elvettem öngységától.

16. Febr. Hoztanak egy herbathéhez való szép ón ibriket Szebenből, melyet küldött a méltóságos gróf úr Széki Teleki László úr öngysága hozzám való jó indulatjának megbizonyítására ajándékba.

Holt meg Tiszt. Püspök Verestói György uram 6 Martii Kolozsváratt; temettetett ugyanott 21 Apr. szép solennitással a Farkas-utczai templomban, az holott magam is jelen voltam. 23. volt a professor Pataki Sámuel uram házassága Szathmári Sárával, a néhai Szathmári Zsigmond uram leányával. Ott is jelen voltam.

22-dik K(endi) Lónán jártam a méltóságos gróf General Teleki Ádám úrnál. Szálláson voltam Tiszt. Deáki Sámuel uramnál, mint jó uramnál, barátomnál.

Voltam algyógyi feredőre feleségemmel együtt. Volt ott katona Bethlen Gergelyné asszony önegysága, Deáki Sámuel uram is feleségestől, gyermekeivel, Berzétei József uram. Fordultam onnan Bábolnára L. B. Nalátzi Józsefné asszony önegységéhez, Piskibe Dienesné asszony ö Excellentijához. Mentem el 6. Maii Igenből, jöttem vissza 18. Maii Istenkegyelméből jó egészségben.

Voltam a m(ros)vásárhelyi sinoduson 16. Iunii, az holott az urak generalis notariusságra uno ore denomináltak; mikor pedig a választásra ment a dolog, a vén esperesek magukat is kívánták választani. Post raliquam disceptationem candidáltak az esperes öregebbek közül is 3. Vas Gábor, Beregszászi Mózes, Dési György, az ifjabbak közül B(od) Péter, Deáki Sámuel és Incze István vásárhelyi professor. A vox ment nagyobb számmal Dési György uramra és a hivatalba be is állítattott.

Tiszt. Püspök Zágoni Aranyka György úr visitált Benedekben az esperes lakóhelyén 27. Iunii. Volt nálam is és osztán engemet magával elvitt visitálni a hunyadi traktusba, Dévára. Voltunk Bábolnán, Lib. Baronissa Nalátzi Józsefné asszonynál, Torotzkai Borbára asszonynál lementünkben, úgy szintén Piskiben is mind lementünkben s mind feljöttünkben. Visszajöttünk Igenbe d)ie) 5. Iulii ebédre; ebéd után a generalis notarius Dési György urammal által kísértem Bocsárdra és a jobbágyokat egybegyűjtván bemutattuk, hogy már az a földes urok, attól függenek.

Talált nagy rekedtség az utazásomban, amely alkalmatlanná tett a beszédre, annál inkább a szolgálatra.

Bécsi agens Tek. Türi Sámuel uram volt nálam 18-dik Martii és következő három napokon. Hozta a Pray Annal. Hung. 2-dik darabját. Én adtam ökegyelmének 12 aranyakat, minthogy sokszor küldött könyveket. Vitt el tőlem magával:

1.) Continuationem Hist. Huug. ecclesiasticae Libr. IV. közel kétszáz árkust oly véggel, hogy Belgyiomba menvén azt is, a mely Gerdes uramnál vagyon, kezéhez vészi és nyomtatásra valami bibliopolának adja által bona fide.

2.) Redivivius Albertus Molnár Szentziensis, azaz Molnár Albert életének történetét, amely körülbelül 36 ívből (plagula) áll.

3.) Rediviva Eliae Veresmarti memoria, aki Baranyában (Barovia) volt superintendens. Ezt, hogy a Breitinger I. Jakab

szerkesztésében Zürichben megjelenő Museum Helveticumba vétessék be, amazt pedig, hogy Schweiz-ban bizza rá valamely nyomdászra megjelentetés végett.

Redivivus Albertus Molnár-nak copiája nálam nem maradt. Reménységem vagyok, hogy meg nem csalatkozom ezek iránt való jó szándékomban. Türi uram eljár híven a dologban, a melyet vállalt is nagy indulattal magára. Ha cselekszik fogadása szerint, Isten megáldja érette.

Méltóságos gróf ifjabb Iktari Bethlen Sámuel úr ígért volt még tavaly könyvnyomtatásra nékem valami pénzbeli segítséget. Küldött kezembe a méltóságos gróf Teleki Lajosné asszonyom által d(ie) 28. Oct. 1765 fh. 100 száz m. forintokat. Melyeket vettem hálaadó szívvvel. Az Úr Isten áldja meg érettem az ő nagysága majorkodtatását.

Voltanak nálam Nagy Pál és Bodoki Péter pataki deákok 3 et 4 Oct. Voltanak Patakon commissariusok 1. Oct. 1765, hat személyek, 4 politicus, két ecclesiasticus, jesuita Pintér; vizsgálták, micsoda fundamentomon áll a kollégyiom? Miből élnek professorok, praeceptorok, deákok? Hányan vagynak a tanulók, deákok, stb.

Vettem levelet a méltóságos gróf Székely László úr önnagyságától 4. Oct., hogy az alamori ekklesiát, s papját akarja a tractushoz incorporaltatni; akinek conventióján kívül vetésre való földet és szénacsinálásra való rétet is conferált.

VIII. Decembris. Predikállottam az első Ferencz Római Császár emlékezetére, aki holt meg 18. Aug. Az egész Erdélyben a reformátusoknál mind azon a napon volt predikáció arra az alkalmatosságra.

27. Decembris. Indult Bécsbe gróf Teleki Sámuel úrfi Sárdról, aki is 8. Ianuarii felérkezett.

Jó egészségem volt az esztendő végén Isten áldásából. 1766. Az Úr Istennek kegyelmességéből az új esztendőt, 1766-dikat jó egészségben értem magam háza népével együtt; melyet a kegyelmes Isten áldjon meg nékem és más felebarátimnak is jó voltából.

7-dik Ianuarii méltóságos L. B. Hadadi Vesselényi Farkas úrfi elmátkásította, s hittel is magához kötelezte gróf Bethleni Bethlen Iulianna kisasszonyt, bonyhai Bethlen Sámuel úrnak leányát, melyet az asszony gróf Bethlen Sámuelné asszonyom Nemes Klára asszony levele által hurré tett 22. Ianuarii.

Ennek az esztendőnek kezdete kedvetlen vallásunkra nézve, minthogy minden felől kerestettek és törvényre idéztettek

azok, akiket vagy katolikus pap keresztelt, vagy valami elejek affélék voltak, vagy katolikusok közül vallásunkra tértenek. Ami igen keserves, az sem volt, ki mozduljon mellettük.

Miután elvégeztem az egyházak meglátogatását, egészségesen értem vissza február 7-dikén a házamba, ahol megkaptam M(álnási) L(ászló) barátomnak Szebenben a pártfogók parancsából írott levelét, hogy összeirandók az egész tartomány egyházainak a sérelmei, a melyeket végre előadnak az Udvarban az e célból az Udvarhoz kijelölendő követek.

6-ik Aprilis a Püspökség és az ispán felgyűjtván az embereket Sárdról és Igenből, mikor az isteni tiszteleten voltunk vasárnap a korcsoma házra ment és alattomban beküldvén két embert bor kérésnek színe alatt, a hordómat kivágták volt, 44 vedres de nagyobb része elkölt volt. Félreverték a harangokat, s elkergették a Püspökség embereit.

Gróf Teleki László úr önagyága jött ide 9. Aprilis; ült itt ad 12. Apr., akkor elment jó (egész)séggel.

13. Aprilis. Indultam Szászváros felé, voltam Piskiben, Tordoson, Bábolnán; háltam visszajövet Alvincen, érkeztem haza 16-dik reggel.

16. Aprilis vettem a könyveket, melyeket azelőtt régen Gerdes Daniel küldött volt énnekem; hozott le Szathmári Mihály uram Scrinii Antiquarii Tom. VII. et VIII. Parst. Florilegium librorum rariorum.

Aprilis 24-ik napján Piskibe küldöttem levelet bizonyos megtudandó dolgokra vonatkozólag.

Aprilis 25-ikén Bábolnára Károly és Klára ügyében.

Május 3-ikán Piskibe fontos ügyben.

Voltam a gyógyi feredőre Iuniusban a d(ie) 16. ad d(iem) 26. Gróf Kendefi Rákhel Bethlen Gergelyné asszony önagyága tartott ott. Jelen voltak gróf Kendefi Elek úr hunyadvármegyei főispán, Orbán Klára kisasszony. Fordultanak meg ott mások is —; ott volt a solymosi sótiszt Fritsch.

Petrusnak az asszony, Kendefi Rákhel asszony ajándékozott ducát 2 fh. 20. Gyógyról küldött haza gróf Kun László úr a maga lovain.

Voltam a generalis synodusban 2. Trin., az holott miképen folytanak a dolgok, nagy részén nekem nem tetszettenek. Ott létében többire voltam a méltóságos gróf asszony Teleki Lajosné asztalán. A szemem szörnyű fájdalomban volt szüntelen haza jöve telemig. Kezdett fájni még mikor Zaltnán jártam néhai Ungvári uram könyvei dolgokban, a midőn az árvíz oda szorí-

tott volt, s oda is hagyatta velem a kocsit, csak zabala szájon jöttem haza.

Polikarpust Enyeden nyomtatták; ezer exemplár került 225 m. forintokba.

Tymbaules continuatust nyomtattattam Enyeden; nyomt. 400 exemplárt, árkusát fh. 7 den. 40: mert az árok fh. 29 den. 60. September havában.

1767. esztendő.

Erdélyi Feniks Tótfalusi Kis Miklós-t nyomtattam Enyeden; ezer exemplár került in flor. h. 48 den. 96, melyet Tiszt. Málnási László uram fizetett ki a száz forintból.

Magyar Athenást nyomtatták Szebenben; ezer exemplárt, melynek ára mégyen ad fh. — Végeződött el májusban.

Juliska kedves leánykám kezdett himlőzni 21. Maii, csak fonyolgot benne. Petrust pedig a harmadnapi hideg lelte.

Az Athenást ajánlottam gróf Teleki József úrnak, Teleki Sámuel és T(eleki) Ádám uraknak. Ezért a gróf méltóságos Teleki Sámuel úrfi önagysága ajándékozott nékem fh. 60, d(ie) 11. Iunii jövén hozzám.

Született Isten áldásából egy fujacsánk d(ie) 13. Iunii tizenkettőfél órakor. Kit is megkereszteltettem 16. Iunii az édes anyja akaratából Eleknek. Keresztelte Tiszt. Batz István uram, a bocsárdi pap. Keresztatyák voltak Tek. Dantzkai József uram, Bodor György, Gyulai Sámuel, Polik István, s feleségeik keresztanyák. Nevelje Isten a maga dicsőségére.

Voltam nemcsak magam jóindulatjából, hanem a méltóságos Supremum Consistorium parancsolatjából is Kolozsváron d(ie) 16. Aug. a néhai m(éltóságos) Losonczi Bánfi Klára, néhai gróf Bethlen Ádám úr ő Excellentiája [felesége] temetésén, az holott feles számmal voltak az úri rendek, atyafiak és egyebek.

Nekünk pedig volt az a dolgunk Tiszt. Püspök úrral, hogy néhai Losonczi Bánfi Farkas úr testált volt az ekklesia számára ötezer forintokat, hogy interese járjon a szegény papok számokra, a melyet Bánfi Mihály és György atyafiak eddig nem esmértek meg, s nem is szolgáltaták ki; de már most kérésünkre felvállalták mindkét részről, hogy ennek utána interesezik, melyet fognak kezdeni a die 1. Ian. an. 1768.

Gubernátor Bánfi György szegény papok számokra testált 500 fh., akadémiákra menők számokra fh. 1500; ez vagyon a Iosintziaknál, vette kezére Váradí Intzédi József úr; de hát amaz hol vagyon?

Kézdi Vásárhelyen generalis synodust celebrálván az erdélyi református papság 2. Trin 28—30 Iunii és 1. Julii, ott választattam generális notáriusságra mindenkinek szavazatával és beleegyezésével, kivéve három szavazatot. A Supremum Consistorium is jóvallotta volt, hogy én választassam, de azt az atyafiak nem tudták, minthogy a levélnek az a része fel nem olvasott publice. De ezt csaknem az egész hazabéli emberek várták, s még a másvallásúak is. Ez előtt volt generalis notarius Tiszt. Dési Lázár György uram, az enyedi első pap és tractus esperestje, aki meghalván Tiszt. Zágoni Aranyka György püspök, a superintendensségre ugyanakkor succédált.

Ezen sinodusban nevezetes nagy matrimoniális causák, mint másszor, nem folytanak.

A vallásért háborgatottak panaszoltanak sokan, hogy megfogattak, s el nem bocsáttak addig, amíg a pápistaságra magokat nem kötelezték, vagy pedig kezességen. Kiknek ügyöket felvén, s instancziájokat egybeszedvén, Szebenben megjelentettem a kurátor uraknak és Drassón gróf Lázár János úr ő Excellentiájának.

Annak utána itthon Memorialist és Species facti-t elaborálván, Tiszt. Superintendens uram a synodus nevével subscribálta, s a fő kurátor uraknak ad 5. Aug. elküldöttük Szebenbe. Mely osztán más formában többekkel együtt rendbe szedetvén az Excelsum Guberniumnak 20 Septembris. Az adta a katonai főparancsnoknak; onnan azon hónapnak végén ment a szélbeli székely katona tiszteknek kemény parancsolatjok a háborgatottaknak vigasztaltatásokra.

Melyről tudósítottam a brassai postán T. Vásárhelyi János uramat, a sepsi seniort és Birtalan Andrást a f(első)csernátoni papot d(ie) 3 Octobris.

Ugyanakkor vettem a tövisi templom dolgában a Sup(remum) Consistorium parancsolatját annak renovatioja iránt, hogy munkálkodjunk, melyet írt volt a Consistorium 22. Septembris.

5. Octobris vettem tudósítást Birtalan Andrától, a f(első)csernátoni paptól, hogy akik fogva voltak a vallás dolgában, azok elbocsáttak kezességen, de nehezen.

7-dik Oct. vettem levelet Bécsből gróf Teleki Sámuel úrtól, s a Pray Annales Regni Hungariae Tom. IV. Mely levélre válaszoltam is azon napon és elküldöttem a memorialist, melyet a Guberniumnak beadott 20. Septembris a mindkét vallásnak, a helvét és ágostai hitvallást követő egyházaknak a gondnokai. Előbb, szeptember hónapban közöltem volt más kéréseket.

Méltóságos gróf Bethleni Bethlen Sámuel úrfi ő nagysága, aki ez előtt két esztendővel a méltóságos gróf Teleki Lajosné asszonyom őnagysága által, mint kedves testvérnénje, nekem pedig jó pátrona asszonyom által d(ie) 28. Oct. adott vala maga különös majorságából jó igyekezetemnek felsegíllésére száz m. forintokat, s felpénzt. Mely jó akaratjáért az Úr Isten áldja meg minden majorságát, hogy segíthessen másszor is istenfélő embereket.

Méltóságos gróf ifjabb Széki Teleki Ádám úr, minthogy az őnagysága nevére is inscribáltam volt a M(agyar) Athenást, d(ie) 30. Oct. 1767-dik esztendőben küldött nekem fh. 30. Mely jó akaratjáért Isten áldja meg őnagyságát.

1768. Voltam Gy. Sz. Királyon Torotzkai Zsigmond úr őnagyságánál, ott lévén méltóságos Teleki László consiliarius úr Teleki József úr is az asszonnyal együtt 18—19. Feb.

Megkaptam a Magas Királyi Kormánysház levelét a méltóságos Daniel István báró által küldött, s a Kormánysházhoz juttatandó két példányra vonatkozólag; ezek pedig ugyanazon báró életrajzának példányai voltak. Kelt február 26-dik napján, kézhez vettem márczius 4-dikén. Feleltem márczius 5-dikén; a könyveket és a levelet márczius 8-dik napján a sárdi küldönczen küldtem el.

Hivattattam predikállani Mihályfalvára Csulai Pálné Szilágyi Borbára asszony felett ad d(iem) 13 Martii. Mentem, jöttem szánon, mivel oly kemény csikorgó nagy hó volt, mint Januariusban az egész hazában a 3. Martii ad 15. Martii. Akkor kezdett olvadni.

Őnagyméltósága Bethlen Gábor gróf úr, az aranygyapjas rend lovagja, Ő Császári Királyi és Apostoli Szent Felségének benső államtanácsosa, a Nemes Erdélyi Királyi Udvari Kancelláriának kamarása, előbb a királyi udvar, végül őfensége Krisztina főhercegnő kancellárja, valamint nemes Erdély nagyfejedelemsége és a hozzácsatolt részek legfőbb udvari praefectusa, ebben az évben megszűnt élni. Ő miután hivatalából elmozdított és tekintélyében megrövidített, állandóan megzavarodásban gyötrődött, a szél is érte és nyomorult életet élt.

Megkapta a kijáró igen nagy ...

Ebben az esztendőben többire sok változásokkal voltam; fő-, mell-, szemfájással, huruttal és testemnek erőtlenségével. 30. Martii eret vágattam, mellyel könnyebbedtem is. De 9 Aprilis ilyen váratlan baj találta, mely alighogy végemet nem éré. Reggel bágyadozólag lévén, gondolám, hogy kimegyek a sző-

lőbe a munkásokhoz, hogy verjem magamot, s azután visszatérvén a következő napi prédikációkra készülgetek.

A szőlőben egy szőlővesszőt kezdvén tisztogatni egy igen éles kaczorral, a bal kezemet erősen megvágám. Hamarjába beköttetém a keszkenőmmel, s haza jövék, de idehaza a vérnek folyását meg nem állíthatván, reggeli tíz vagy 9 órától fogva estvéli majd 6 óráig elfolya a vérem úgy annyira, hogy már az életem utolsó órája is majd lefolyna. Élesztgetvén holmi spirítusokkal, s a szörnyű nagy izzadásban, s változásban a vér folyása is megállván, úgy kezdék helyre állani lassan. Kötötték sokfélével, végre gelesztákat szedvén és eczetbe, s égett borba vetvén, azokat kötötték a sebre, s úgy állott el a folyása. Szombaton estvétől fogva nem is oldottam ki hétfőn reggelig; jól nyugodván alatta, az ágyban is kezdettem forrasztatni. Isten kiváltképen való kegyelmességének tartom, hogy akkor és ezen casus által meg nem holtam, mert bizonyosan rossz akaróim reám fogták volna, hogy magam öltem meg magamat és holtom után elmocskoltanak volna.

A magamtól iratott és nyomtattatott könyvekről.

1. A Magyar Leksikont írtam Hévízen, melyet elsőbben nyomtattatott ki kegyes pátronám, gróf Bethlen Kata asszony önegysága, néhai Széki Teleki József úrnak istenfélő özvegye Kolozsváratt 1746-dik esztendőben 4 részben. Az exemplár volt számszerint négyszáz; papirosát maga adott, pénzt fizetett fh. 270. Effelett a corrector volt Szathmári Pap Zsigmond; ennek és a könyvnyomtatónak is sok ajándék ment.

Másodszor nyomtattattam ki ugyan Kolozsváron sok bővítéssel 1757-dik esztendőben. Ötszáz exemplárt adott nékem a Páldi uram, a könyvnyomtató, én pedig fizettem ökegyelmének fh. 265.

Ebben neki segítségül nem volt, hanem jó pátronánk Bethlen Kata asszony önegyságok elegyedett bele ... fh. 40.

2. Biblia Históriáját nyomtatták ki kétszer; elsőben az asszony, B(ethlen) K(ata) önegysága adott reá 1748. papirossat; de én fizettem érte fh. 117.

Másodszor 1756-dik esztendőben nyomtattattam ezen könyvecskét. Ezer exemplárért fizettem a könyvnyomtatónak fh. 229.

Ebből fizetett le a méltóságos gróf úr, Teleki László úr önegysága fh. 54.

3. Judás Apostol levele magyarátját nyomtattam ki Szebenben 1749. esztendőben. 600 exemplárokért fizettem fh. 204.

Dedicálván méltóságos gróf Teleki László úr önegységának és a méltóságos gróf asszony Pákai Eszter asszonynak, ajándékoztak önegyságok akkor fh. 50.

4. Idvezült pátronám felett való prédikációmát és életének versekkel való leírását Tiszta fényes Bibor titulus alatt 1762-dik esztendőben Kolozsváratt nyomtattam, a mely került körülb. fh. 40.

Gróf Bethlen Imre és Farkas urak ajándékoztanak akkor fh. 30.

5. Szent Heortokratest, innepekről való traktácskát nyomtattam ki Szebenben (Oppenh. 1757) 1761-dik esztendőben. Ezer exemplárért fizettem a könyvnyomtatónak fh. 200.

Száz forintját Málnási László uram tette volt le, de azután megfordítottam ökegyelmének. Ugyan ennek alkalmatosságával Tek. Dantzkai József uram ajándékozott tíz forintokat; az előtt is adott volt tizet fh. 20.

Ugyanakkor méltóságos gróf Gyulai Ferencz obrister úr ajándékozott egy aranyat fh. 5.

6. Báselben nyomtattam ki az Ekklesiai Historiamat 1760. esztendőben. Igért a könyvnyomtató 500 exemplárt, a melyet még eddig sem vettem, előre pedig megfizettem fh. 300.

A correctornak és vecturáért, annak 3 aranyat, ennek 6-t, mely tézsen fh. 45.

Ennek alkalmatosságával adott generalis Bethlen Farkas úr kérésemre fh. 5.

Obrister Gyulai Ferencz úr kéretlen fh. 5.

Lib. Baronissa Nalátzi Sára, Bartsai Gergelyné asszony önegysága könyvnyomtatásra fh. 50.

7. Sz. Hiláriust, nyomtattam Szebenben 1760 (valósággal 1762)-dik esztendőben. Ezen exemplárokért fizettem a könyvnyomtatónak fh. 170 den. 50.

Ennek alkalmatosságával méltóságos gróf Bethlen Ádámné, Bánfi Klára asszony ajándékozott könyvnyomtatásra 3 hármastáblás aranyakat, a melyek tézznek fh. 44 den. 50.

8. A Magyar Uj Testamentomat akarván kinyomtatatni a kolozsvári könyvnyomtatóval, Páldi István urammal, mely még tökéletességre nem ment előre fizettem

kész pénzül----- fh. 100

borúl pedig----- fh. 72 fh. 172

Ezek szerint az 1763-dik esztendő májusnak 3-dik napjára való költségeim, melyeket könyvek nyomtatásokra fizettem, mennek fel ad fh. 1742. Amivel mások segiltettek, téssen fh. 303 den. 50.

A többit pótoltam magamtól és az exemplárok árakból, úgy mint fh. 1438 den. 50.

9. Kezdettem nyomtattatni Szeben 1763-dik esztendőben Synopsis Iuris Connubialist. Hatszáz exemplárt ad a könyvnyomtató, melyért fizettem fh. 110.

Ennek alkalmatosságával gróf Bethlen Imre úr önegysága adott két belga aranyakat, melyek téssnek fh. 9 den. 95.

Méltóságos gróf Rádai Eszter asszony, Teleki Lászlóné asszony önegysága a fontatásának, szöteseinek haszna zsengejéből adott 12 hollandiai aranyakat, melyek téssnek hijjánosok lévén — —

Ugyanezen Synopsist ajánlottam gróf Székely Ádám úrnak is, aki is küldött a nyomtatási költségekre 1763 okt. 25.-én fh. 120.

Fizettem a typographusnak 600 exemplárokért fh. 110.

Négyszáz exemplár bekötéséért a könyvkötőnek fh. 40.

10. Hungarus Tymbaulest nyomtattattam an. 1764. négyszáz exemplárt; fizettem érette árkusát nyomtatván pro fh. 7 den. 40. in summa fh. 25 den. 90 pénzt.

11. Kezdettek nyomtatni Szebenben a Praxis Fori Ecclesiastici-t 1764. esztendőben Augustusban. Az úr Bethlen Imre uram önegysága Málnási László uram által ugyanakkor adott nekem könyvnyomtatásra száz m. forintokat, melyeket által adott még Tiszt. Málnási uram a könyvnyomtatónak Sárdi S(ámuel)nek. Elvégezödött ezer exemplár, kezembe is vettem; az árok ment; ki is fizettem, fh. 200.

Gróf ifjú Iktári Bethlen Sámuel úr önegysága küldött nekem a szüretkor 1765-dik esztendőben könyvnyomtatásra fh. 100. Melyért az Isten áldja meg.

12. Nyomtattattam 1766-dik esztendőben Enyeden Sz. Polikárpust. Ezer exemplárt, árkosát fel portziájával fizetvén, mégyen fh. 225.

Tiszt. Berzétei József uram adott bele fh. 5 den. 10. Küldött kezembe a méltóságos gróf Teleki László úr ennek nyomtatására 217 m. forintokat, melyekről adtam ilyen recognitiót:

A Méltóságos Római Sz. Birodalombeli Gróf Széki Teleki László úr önegységának, a Császári és Királyi Apostoli Felsőnek Erdélyi Királyi Guberniumában belső tanácsának és Erdély-

ben főpohárnok mesterének, b. e. kegyes házas társának, a néhai Méltóságos Gróf Rádai Eszter asszonynak. Édes férjének akaratja szerint tett testamentomi rendelkezésének gyümölcséből Smírnai Sz. Polikárpus nevű könyvecskémnek kinyomtatására adott a méltóságos feljebb nevezett gróf úr kétszáztizentét, 217 m. forintokat, melyeket hozott kezembe Tiszt. Szathmári Mihály uram. Melyet bizonyítok ezen írásom által keresztyéni jó lélekkel ezen áldott Igaznak örökké tartó emlékezetére.

Küküllőváron a Generalis Sinodus alkalmatosságával Sz. Iván havának XI-dik napján, 1766-dik esztendőben. B. Péter.

Gróf Kendefi Elek hunyadvármegyei főispán úr ajándékozott nékem könyvek nyomtatására fh. 100, száz m. forintokat d(ie) 27. Junii feredőn.

13. Tiszteletes Málnási László uram ajándékozott nékem könyvek nyomtatására a magáéból 1767. esztendőben d(ie) ... Maii száz m. forintokat 100, melyeket fizetett ugyan az Athenásért, de azzal jött világra az Erdélyi Feniks, melyért fizettem fh. 48 den. 96.

14. A Magyar Athenást nyomtattattam, s jött világ eleibe 1767-dik esztendőben. Nyomtattak 1000 exemplárt, fizettem érette fh. 300.

15. A Dictionarum Papaianum végeződött el ebben az 1767. Septemberben. Nyomtatott a deákjában 6000 exemplárt, a magyarjában 3000 exemplárt.